

Kuhmo 2018

Nivan alueen ja Lentuan koskien arkeologinen kulttuuriperintöselvitys

Kaarneenkosken möljä- ja patorakenteita.

Jaana Itäpalo 19.2.2019

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIA*PALVELU*

Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu suoritti arkeologisen inventoinnin Kuhmon Nivan ja Lentuan koskien alueella. Inventointi liittyi Lapin ELY-keskuksen kalataloudellisen kunnostussuunnittelun valmisteluun koskissa. Suunnittelua, vesilain mukaista lupakäsittelyä ja kunnostuksen toteuttamista varten oli tarpeen tehdä kulttuuriperintökohteiden inventointi. Maastotyön suoritti FM Jaana Itäpalo 24.-25.9 ja 27.9.2018 2,5 kenttätyöpäivän aikana.

Tarkastusalueet sijaitsevat Kuhmon keskustasta n. 7,5-20,5 km pohjoiseen. Selvityksen kohteena ovat Nivan Isovirta, Nivan Vuonteenkoski, Nivan Kaarneenkoski, Iso Lentuankoski ja Pieni Lentuankoski. Inventoitujen koski- ja vesiosuuksien pituus oli yhteensä vajaa 2 km.

Ennen inventointia kohdealueita oli tiedossa yksi muinaisjäänös, joka on paikantamaton kuoppakohde *Lentuankoski* Ison Lentuankosken länsirannalla. Muut neljä aiemmin tunnettua kohdetta olivat muita kulttuuriperintökohteita ja yksi on rakennusperintökohde. Osa Vuonteenkosken selvitysalueesta kuuluu valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön *Kainuun puromyllyt* (Museoviraston tunnus 1293), Iso Lentuankoski ja Pieni Lentuankoski sijoittuvat kokonaan valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin *Tervanpolton muistomerkit* (tunnus 1302) ja *Lentuankoski* (tunnus 546). Nivan Isovirrasta ja Kaarneenkoskelta ei ollut tiedossa kohteita ennen inventointia. Inventoinnin jälkeen Museoviraston rekisteriin oli lisätty kohde Kaarneenkoski, kulkuväylät/veneenvetopaikat (tunnus 1000033132).

Inventoinnissa kartoitettiin 23 kohdetta, joista kohde *Lentuankoski*, maarakenteet, kuopat (tunnus 290010010) oli entuudestaan luokiteltu muinaisjäänöksi. Kohteen tarkempi ajoitus ja funktio jäivät epäselviksi. Se sijaitsee selvästi koskiuoman yläpuolella eikä vaarannu mahdollisissa kosken kunnostustoimissa. Vuonteenkosken myllyn ränni ja myllyn uomat voisivat mahdollisesti olla myös muinaisjäänöksiä. Muut kohteet ovat kulttuuriperintökohteita tai muita inventointihavaintoja. Kulttuuriperintökohteet ehdotetaan otta-
maan huomioon suunnittelutyössä mahdollisuuksien mukaan.

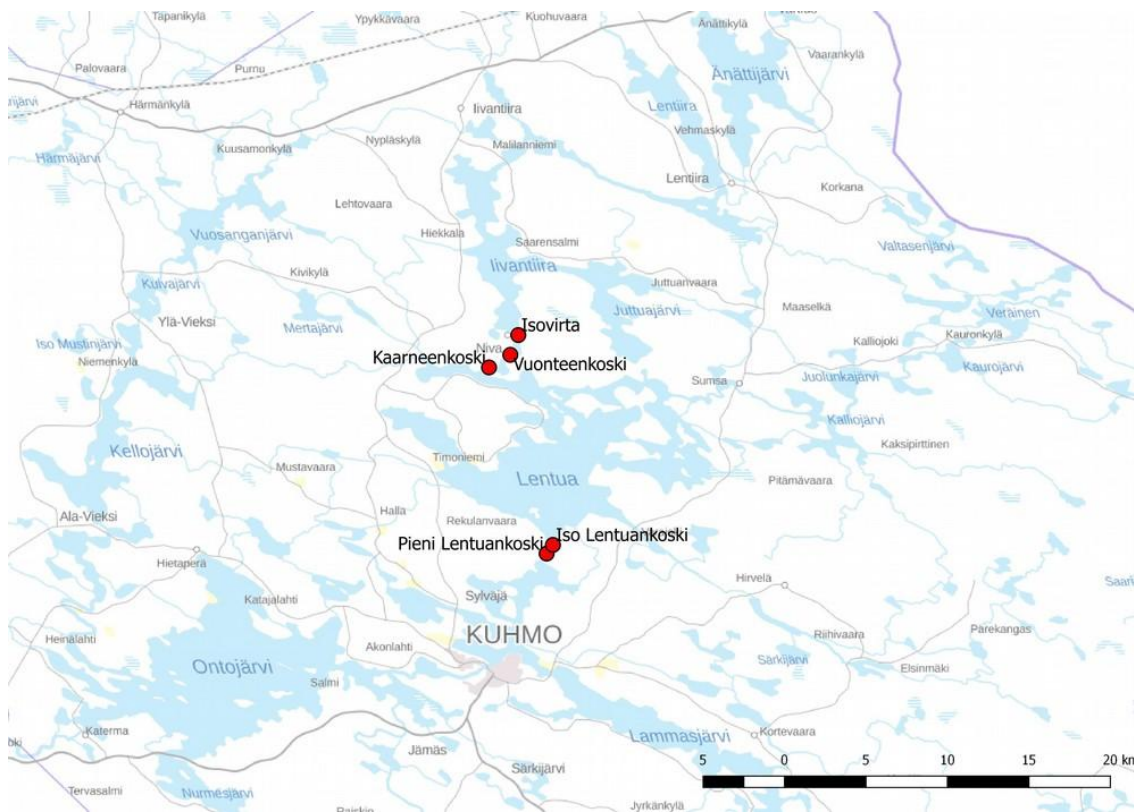
Sisällysluettelo

	S.
1. Perustiedot.....	4
2. Lähtökohdat ja menetelmät.....	4
2.1. Tutkimushistoria.....	6
2.2. Menetelmä.....	6
3. Maisema, topografia ja geologia.....	7
4. Alueen maankäytön historiaa	15
5. Tulokset.....	16
6. Kohdehakemisto.....	16
7. Kohdetiedot.....	18
8. Aineistoluettelo.....	50

1. Perustiedot

Selvitysalue:	Nivan Isovirta, Nivan Vuonteenkoski, Nivan Kaarneenkoski, Iso Lentuankoski ja Pieni Lentuankoski; alustavat kalataloudellisen kunnostussuunnitelman suunnittelualueet
Tilaaja:	Lapin ELY-keskus
Laji:	osainventointi
Kenttätöaika:	24.-25.9 ja 27.9.2018, 2,5 kenttätöpäivää
Karttanumerot:	TM35-lehtijako MML Q5423L, Q5424L, Q5414L(mk 1:20000) vanha yleislehtijako MML 441404, 441306, 441309 (mk 1:20000)
Korkeus:	n. 165-175 m mpy
Koordinaattijärjestelmä:	ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto
Aiemmat löydöt:	(Lentuankosken niska W, kvartseja)
Aiemmat tutkimukset:	2012 Oili Räihälä, inventointi: Lentuankoski, Iso Lentuankoski 4, Iso Lentuankoski (vuoden 2012 raportin kohteet eivät olleet vielä rekisteriportaalissa) 2016 Eveliina Salo ja Maija Huttunen Vuonteenkosken lähialueella inventointi ja vedenalaistutkimuksen menetelmätestaus.

Kohdealueiden Isovirta, Vuonteenkoski, Kaarneenkoski, Iso Lentuankoski ja Pieni Lentuankoski sijainti.

2. Lähtökohdat ja menetelmät

Lapin ELY-keskus valmistelee kalataloudellisen kunnostussuunnittelun aloittamista Kuhmossa Nivan Isoviran, Nivan Vuonteenkosken, Nivan Kaarneenkosken, Ison Lentuankosken ja Pienen Lentuankosken koski-alueilla. Suunnittelua, vesilain mukaista lupakäsittelyä ja kunnostuksen toteuttamista varten tehtiin arkeologinen inventointi syksyllä 2018. Inventoitujen koskiosuuksien pituus oli yhteensä vajaa 2 km.

Ennen inventointia selvitysalueilta oli tiedossa seuraavat kohteet:

Vuonteenkoski: **Vuonteenkoski**, kulkuväylät, veneenvetopaikat (tunnus 10000277819). Osa selvitysalueesta sijoittuu valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön **Kainuun puromyllyt** (tunnus 1293). Paikalla oleva kunnostettu myllyrakennus on rakennusperintörekisterin kohde **Vuonteenkosken vesimylly** (tunnus 2395).

Iso Lentuankoski: selvitysalue kuuluu kokonaan valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin **Tervanpolton muistomerkit** (tunnus 1302) ja **Lentuankoski** (tunnus 546) ja siinä sijaitsee yksi möljä, joka on **Iso Lentuankoski itäranta** (tunnus 1000027774).

Pieni Lentuankoski: selvitysalue kuuluu kokonaan valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin **Tervanpolton muistomerkit** (tunnus 1302) ja **Lentuankoski** (tunnus 546) ja siinä sijaitsee kaksi möljää, jotka ovat **Pieni Lentuankoski länsiranta** (tunnus 1000027793) ja **Pieni Lentuankoski** (1000027779). Lisäksi kosken luoteisrannalla on paikantamaton muinaisjäännöskohde **Lentuankoski**, maa-rakenteet, kuopat (tunnus 290010010).

Nivan Isovirran alueelta ja Kaarneenkoskelta ei ollut tiedossa arkeologisia kohteita tai muita suojeltuja kulttuuriperintökohteita. Teoksessa Kuhmo – Rajalla Kuhmon kulttuuriympäristöohjelma mainitaan kuitenkin Kaarneenkosken uittokanava ja kosken pohjoispuolelta tärkeä kulttuurihistoriallinen Erolan pihapiiri. Erola ei ole kaavalla tai muutoin suojeltu eikä sitä ole mainittu rakennusperintörekisterissä. Inventoinnin jälkeen Museoviraston rekisteriin oli lisätty kulttuuriperintökohde **Kaarneenkoski**, kulkuväylät/veneenvetopaikat (tunnus 1000033132).

Lähtötilanne ennen inventointia, tunnetut arkeologiset kohteet punaisena ympyränä ja alueena, sijaintitiedot Museoviraston Kulttuuriympäristön palveluikkunan mukaan. Selvitysalueet osoitettu nuolilla. Taustakartat Mml ja <http://www.syke.fi/avoindata>.

2.1. Tutkimushistoria

Kuhmon ensimmäinen perusinventointi on tehty vuonna 1971 (Anja Sarvas, Museovirasto). Sen jälkeen kunnan perusinventointia on tehty virkatyönä useassa jaksossa vuosina 1987-2000 (Esa Suominen, Kainuun museo). Vuonna 2009 inventoitiin Kellojärven ranta-alueet ja saaret (Ville Laurila, Metsähallitus). Vuoden 2012 Metsähallituksen kulttuuriperintökohteiden inventoinnissa on liikuttu lähialueita (Riikka Mustonen, Metsähallitus). Lentuankoskien alueilla on myös tehty vuonna 2012 yksityisten luonnonsuojelualueiden kulttuuriperintöinventointi, jossa paikannettiin useita kohteita (Oili Räihälä Metsähallitus). Vuonna 2016 tehtiin Vuonteenkosken alapuolisessa suvannossa arkeologinen inventointi ja vedenalaistutkimuksen menetelmätestaus (Eveliina Salo ja Maija Huttunen, Pintafilmi Oy). Vuonna 2017 on tehty koskien inventointeja Luulajanjoen (Marika Kieleväinen) ja Vieksin reitin alueilla (Jaana Itäpalo, Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu).

2.2. Menetelmä

Maastoinventointi perustui alueella ja lähistöllä tehtyjen aiempien arkeologisten selvitysten tuloksiin, Museoviraston arkeologisista kohteista ylläpitämään digitaaliseen tietokantaan (uusien raporttien erillinen luettelointi Kulttuuriympäristön palveluikkunan osaan "Arkeologiset tutkimusraportit" on päättynyt, vuodesta 2017 lähtien osa raporteista on lisätty tietokantaan, ks. asiat.museovirasto.fi), maaperäkarttoihin, ortoilmakuviin, korkeusmalliin ja laserkeilausaineistoon. Historiallisten karttojen ja kirjallisuuden avulla selvitettiin vesistöhistoriaa, vesistöihin rakentamista, asutushistoriaa ja vesialueisiin liittyvät historialliset elinkeinot. Pääkarttalähteinä olivat vuoden 1889 Tie- ja vesirakennusten ylihallituksen arkiston piirustukset ja kartat, joista käy mm. selville suunnitelmat vetoteiden eli möljiä rakentamiseksi, ko. kartoilta on merkitty myös myllyt. Lisäksi käytettiin vuosina 1862-1875 laadittuja isonjaon karttoja ja vuosisadan puolivälissä laadittuja pitäjänkarttoja. Lähihistorian maankäytön vaikutuksia maisemaan ja arkeologisiin kohteisiin arvioitiin maastohavainnoinnin lisäksi mm. vanhimpien vuonna 1974-75 laadittujen peruskarttojen avulla.

Inventoinnin aikana vedenpinnan taso oli poikkeuksellisen alhaalla ja havaintomahdollisuudet erinomaiset. Pääosin inventointi suoritettiin kävelemällä rantaviivaa pitkin, rantavedessä ja kuivuneissa tai inventoinnin aikana vedettömissä uomissa. Näkyvyys koskiin oli esteetön, vain Kaarneenkoskella tiheä ja paikoin ryteikköinen puusto häytti näkyvyyttä ja kulkemista. Ranta-alueet inventoitiin virtojen molemmin puolin, pääasiassa n. 30 metrin leveydeltä, muutamissa entuudestaan tunnetuissa kohteissa hieman leveämmällä kaistalla.

Ensisijainen tehtävä selvityksessä oli kartoittaa muinaismuistolain (295/1963) 2 §:ssä tarkoitetut kiinteät muinaisjäännökset selvitysalueen vesialueilla, kuivaksi jääneissä uoman osissa sekä näihin välittömästi liittyvällä ranta-alueella. Lisäksi tehtävänä oli kartoittaa muut kulttuuriperintökohteet, jotka on kaavalla tai muulla päätöksellä suojeltu ja suojelemattomat kulttuuriperintökohteet niiltä osin, kuin ne voitiin vaikeudetta todeta.

3. Maisema topografia ja geologia

Isovirta

Isovirta sijaitsee Iivantiiran ja Lentuan vesistöjen välissä Nivan kylässä Nivantien ylittävän sillan kohdalla. Ympäröivillä rannoilla on tiloja ja pelloja, välitön rantavyöhyke on melkein kokonaan rakentamatonta. Varsinaista koskea ei ollut veden vähyyden vuoksi inventoinnin aikana havaittavissa, vaan virta vaikutti rauhalliselta nivalta. Kosken pohja on kivikkoa ja soraa. Koski on perattu. Inventoinnissa havaittiin kvartseja (geofakteja) joen pohjassa. Rannat ovat muokattuja ja osaksi kivettyjä. Paikallisen tiedon mukaan alueella on ollut uittoon liittyviä rakenteita, mutta näistä ei ole enää jäljellä rakenteita. Viimeinen uitto tehtiin Nivalla vuonna 1972.

Isovirta oli vähävetinen inventoinnin aikana. Kuva pohjoiseen.

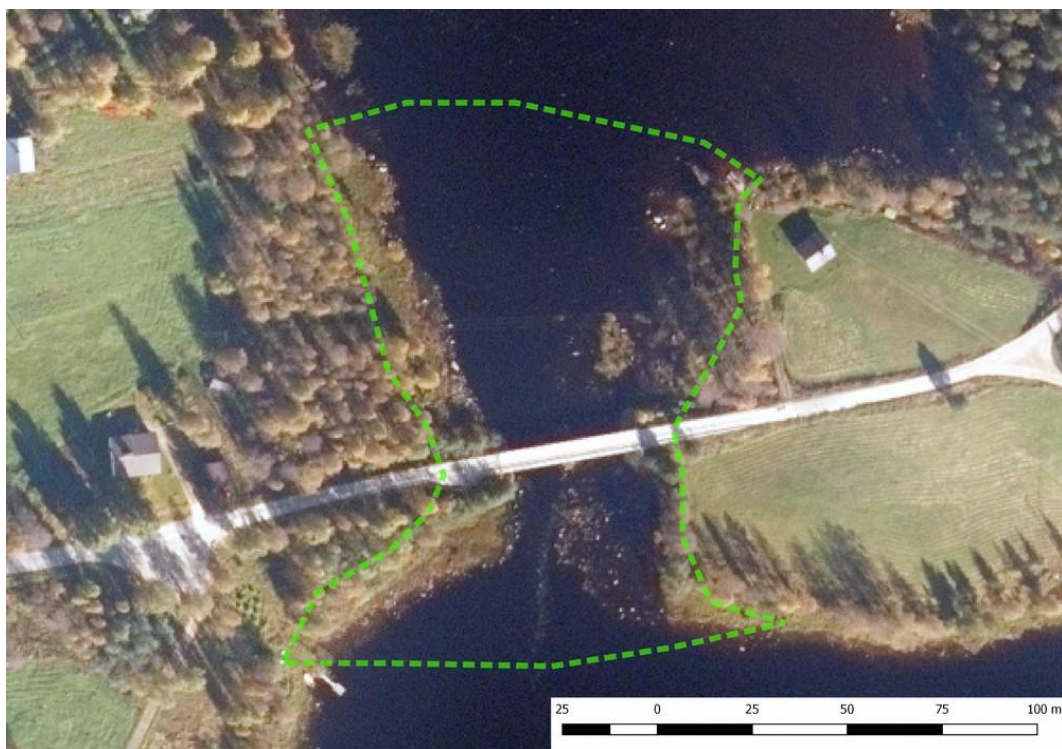
Kivettyä länsirantaa sillan pohjoispuolella.

Virran kuivana olleesta pohjasta havaittiin kvartseja.

Länsirantaa sillan eteläpuolella.

Vuonteenkosken selvitysalue ortokuvalla, selvitysalue rajattu katkoviivalla, tausta-aineisto MML (8/2018). Ennen inventointia siltä ei ollut tiedossa arkeologisia kohteita tai valtakunnallisesti merkittäviä kulttuuriympäristöjä.

Ote vuonna 1866 mitatusta isojaon kartasta. Kartan perusteella Nivan virroissa ei sijainnut ainakaan myllyjä. Kartta: Kansallisarkisto, F55:4/1-71 livantiira; Storskifteskarta över hemmanen Nr 1-10 i denna, Nr 1-7 i Juttua, Nr 1-4 i Niva och Nr 1-8 i Timoniemi by samt kronojorden (1862-1874)

Vuonteenkoski

Vuonteenkoski sijaitsee sokkeloissa vesistössä livantiiran ja Lentuan välissä Niskajärven yläpuolella. Koski on suora ja sen pituus on 125 m, putousta on 1,4 m. Pohjoisranta on kivikkoinen ja siinä on karikoita. Koskiosuuden kaakkoispuolella on suvanto.

Pohjoisrannalla on kunnostettu mylly, joka on valmistunut vuonna 1938. Inventoinnin aikana paikalla oli meneillään myllyn katon kunnostaminen, josta vastasi Kainuun nuotta. Paikalla on jäljellä myllyn ränni ja kaksikaarainen kanava/uoma sekä uittokanavan jäänteet. Etelärannalla on möljä, jonka on myös hiljattain ennallistettu. Eteläranta on voimakkaasti muokattua ja siellä sijaitsee kalanviljelylaitoksen kala-altaita. Maasto koostuu pohjoiseen Myllyniemelle metsäiselle alueelle. Mäellä on sijainnut Myllyniemen talo. Paikallisen tiedon mukaan talon navetta oli käytössä kesänavettana vielä 1950-luvun puolivälin maissa. Mäellä on jäljellä rakenteita vanhasta asutuksesta.

Vuonteenkosken selvitysalue ortokuvalla, selvitysalue rajattu katkoviivalla, tausta-aineisto Mml (8/2018). Ennen inventointia tunnetut kohteet Museoviraston rekisteriportaalin mukaan; punainen ympyrä on kohde **Vuonteenkoski**, kulkuväylät, veneenvetopaikat (tunnus 10000277819) ja sininen ympyrä **Vuonteenkosken vesimylly** (tunnus 2395). Osa selvitysalueesta sijoittuu myös valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön **Kainuun puromyllyt** (Museoviraston tunnus Rky 1293), jonka alue rajattu punaisella viivalla. Kuvassa erottuvat selvästi mm. uittokanava ja myllyn uomat, samoin kunnostettu möljä etelärannalla.

Vuonteenkosken mylly ja ennallistettua möljää kaakkoon.

Kaarneenkoski

Kaarneenkoski sijaitsee livantiiran ja Lentuan välissä Niskajärven yläpuolella. Sen pituus on 200 m ja itse koski jyrkkä, putousta on 4,1 m, kosken yläosassa on nivaa. Kosken yli johtaa puinen silta. Pohjoisrannalla toimii kalanviljelylaitos ja rannassa on kalanviljelyaltaita. Kosken pohja on erittäin kivinen, ja koko kosken aluetta on muokattu liittyen erityisesti uittotoimintaan. Kosken eteläranta on suhteellisen jyrkkä lännessä. Etelärannalla on laavu ja siellä kulkee luontopolkuja. Osittain luontopolun kohdalla kulkee entinen tervatie, joka erottuu myös metsikössä. Luontopolun varrelle on pystytetty paikan elinkeinojen historiasta kertovat opastaulut. Kosken pohjoispuolella sijaitsee Erolan pihapiirissä vanhaa rakennuskantaa, mm. hirsipintainen päärakennus ja hirsinen navetta (Tervo Kari, Kuhmo – Rajalla. Kuhmon kulttuuriympäristöohjelma. Kainuun ympäristökeskuksen raportteja 1/2006, s. 216).

Koskessa on mm. möljiä ja uittorakenteiden jäänteitä sekä neulapato. Pohjoisrannalla on toiminut mylly. Vuosina 1946-1947 rakennettiin uittokanava Niskajärven ja Koposen välille, millä vältettiin Kaarneenkoski (Tervo Kari, Kuhmo – Rajalla. Kuhmon kulttuuriympäristöohjelma. Kainuun ympäristökeskuksen raportteja 1/2006, s. 216 ja Pintafilemi Oy, vuoden 2016 raportin sivu s. 11 ja siinä mainitut viitteet).

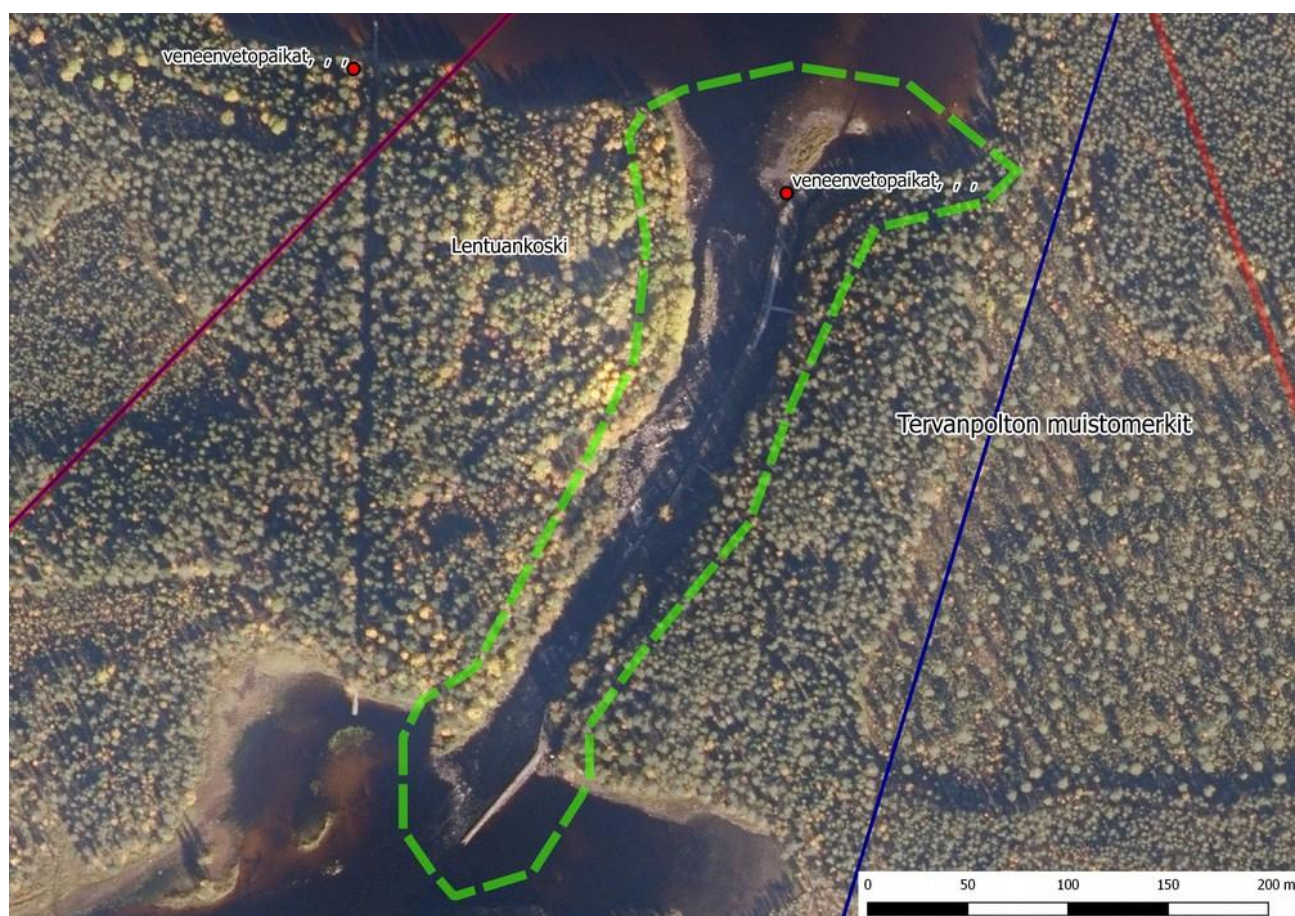
Näkymä neulapadolta luoteeseen etelärannan möljän suuntaan.

Kaarneenkosken selvitysalue ortokuvalla, selvitysalue rajattu katkoviivalla, tausta-aineisto Mmml (8/2018). Ennen inventointia sen alueelta ei ollut tiedossa arkeologisia kohteita tai valtakunnallisesti merkittäviä kulttuuriympäristöjä.

Iso Lentuankoski

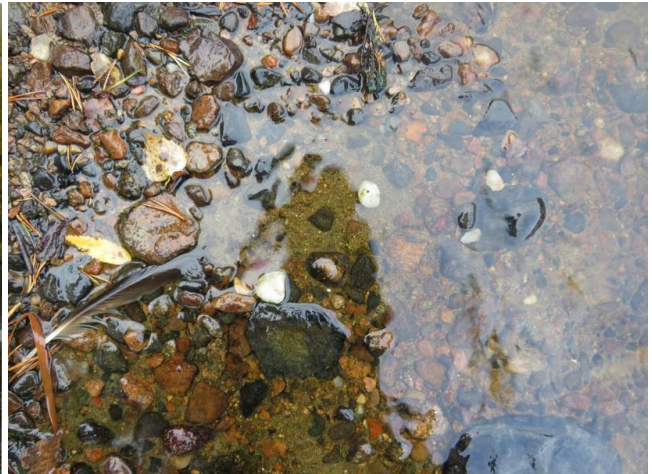
Kosken pituus 300 m ja pudotusta on 3,3 m. Se laskee luonnontilaisesta Lentuanjärvestä. Itärannan pohja on pieneltä osin myös kalliota. Itärannalla on kunnostettu möljä, siihen rakennettu kävelysilta ja pitkospuut kulkevat koko kosken pituudelta. Vastarannalla on suisteita, karikoita ja jäänteitä myllytoiminnasta, molemmiin puolin koskea on myös ollut uittokanavat. Koski on perattu 1800-luvulla. Viime aikoina koskeen on tehty kutosorakoita ja asetettu asentokiviä. Rannat ovat paikoin jyrkät. Kosken alapuolella Välisuvanto erottaa Ison ja Pienen Lentuankosken. Lentuankoski pysyy sulana myös talvella. Itäranta on luonnonsuojelualue. Alueella ei tiettävästi ole sijainnut historiallisen ajan asutusta lukuun ottamatta luoteisrannalla sijainnutta 1900-luvun torppaa. Koski on tervankuljetuksen ja puunuiton merkittävimpiä kohteita Kainuussa ja Kuhmon tunnetuimpia luonnonnähtävyyksiä.

Ison Lentuankosken selvitysalue ortokuvalla, selvitysalue rajattu katkoviivalla, tausta-aineisto MML (8/2018). Ennen inventointia tunnetut kohteet Museoviraston rekisteriportaalin mukaan: **Iso Lentuankoski itäranta**, möljä (tunnus 1000027774). Selvitysalue kuuluu kokonaan myös valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin **Tervanpolton muistomerkit** (tunnus 1302), alue rajattu punaisella viivalla, ja **Lentuankoski** (tunnus 546), alue rajattu sinisellä viivalla. Kuvassa erottuvat mm. uittokanavat ja itärannan möljä. Kauempana lännessä suorana linjana erottuu kenttärata, joka on yhä käytössä.

Kosken kunnostettu itärannan möljä, kuva etelään. Länsirannalla erottuu uittokanavaa ja suisteita.

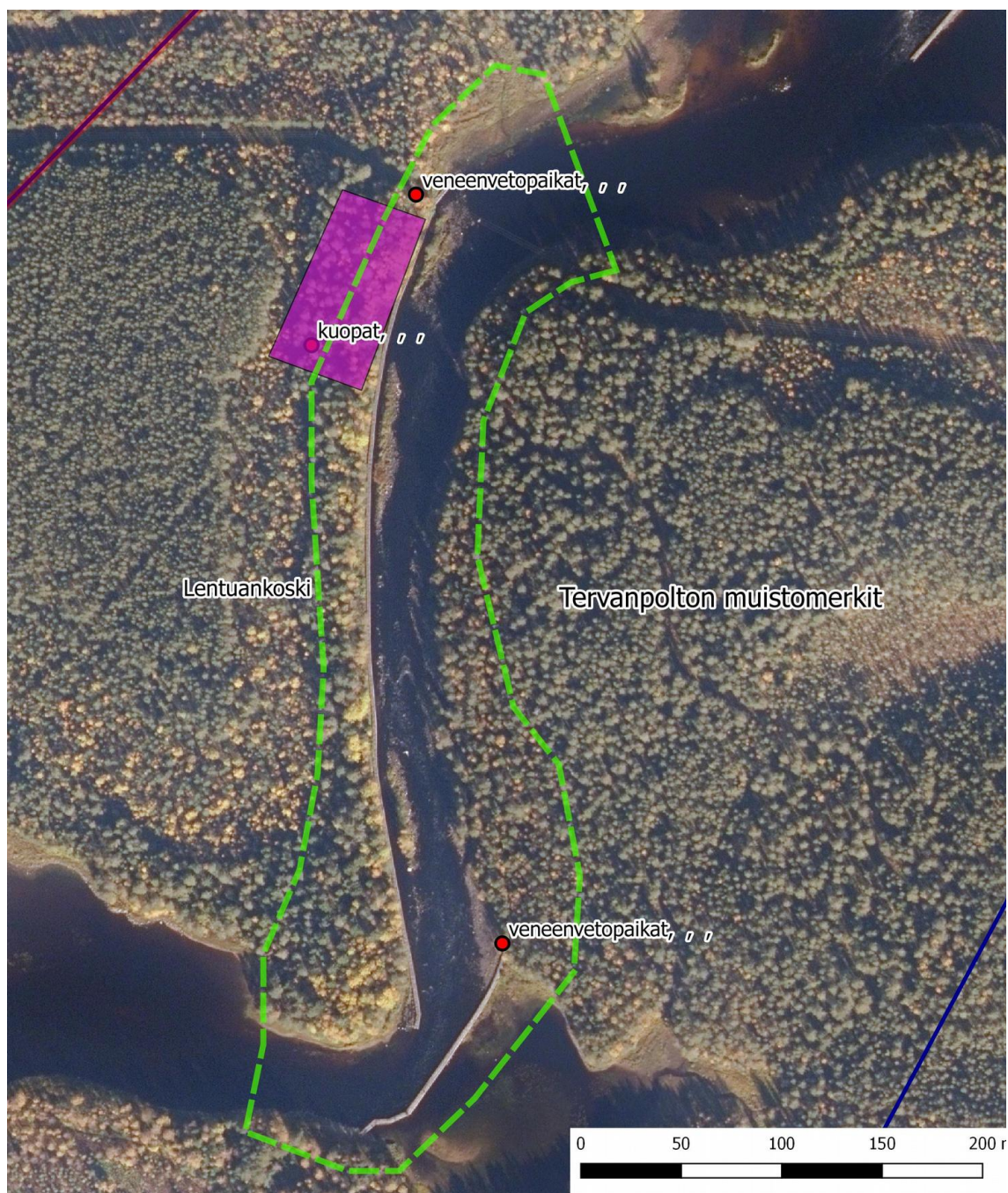
Ison ja Pienen Lentuankosken rannoilta havaittiin useissa kohdissa rantavedessä luontaisia kvartseja.

Pieni Lentuankoski

Kosken pituus on 400 m ja pudotusta on 1,8 m. Koski sijaitsee kahden suvannon välissä. Rantojen korkeusprofiili on vaihtelevaa; itäranta on alavaa, luoteisranta on osin jyrkäkö. Länsirannalla on koko kosken mittainen ennallistettu hirsiseinäinen möljä. Möljän ja pääuoman välissä on kareja sekä suisteita. Kosken kaakkoisrannalta alkaa melkein vastarannalle yltävä möljä, jonka kulkulankutus oli huonokuntoinen, aiemmin vastarannalle möljän yhdistänyt silta oli purettu. Molemmiin puolin koskea on uittokanavien jäänteitä. Koski on perattu ja möljät rakennettu 1800-luvulla. Itäranta on luonnonsuojelualue. Alueella ei ole sijainnut historiallisen ajan asutusta.

Itärannan möljän eteläpää, kuva koilliseen.

Pienen Lentuankosken selvitysalue ortokuvalla, selvitysalue rajattu katkoviivalla, tausta-aineisto Mml (8/2018). Ennen inventointia tunnetut kohteet Museoviraston rekisteriportaalin mukaan: kaksi möljää, jotka ovat **Pieni Lentuankoski länsiranta** (tunnus 1000027793) ja **Pieni Lentuankoski** (1000027779). Kosken länsirannalta mainitaan paikantamaton muinaisjäännöskohde **Lentuankoski**, maarakenteet, kuopat (tunnus 290010010), mahdollinen sijaintialue punaisena. Selvitysalue kuuluu kokonaan myös valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin **Tervanpolton muistomerkit** (tunnus 1302), alue rajattu punaisella viivalla, ja **Lentuankoski** (tunnus 546), alue rajattu sinisellä viivalla. Kuvassa erottuvat hyvin mm. länsirannan möljä ja alapuoliseen suvantoon kaartuva möljä.

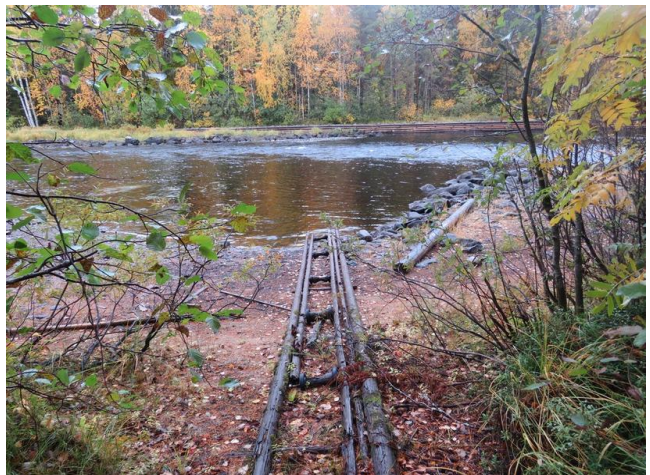

4. Alueen maankäytön historiaa

Esihistoriallinen tausta

Lähiseudulla sijaitsee runsaasti esihistoriallisia kohteita, pääosin kivikautisia asuin- ja löytöpaikkoja. Niitä tunnetaan etenkin suurten järvien rannoilta. Nivan pohjoispuolella livantiiran rannoilla on useita kivikautisia ajoitettuja kvartsilöytöpaikkoja. Samoin Kaarneenkosken alapuolella Koposen rannoilla on useita kivikautisia asuinpaikkoja, löydöt ovat lähinnä kvartseja. Ison Lentuankosken pohjoispuolelta Laivaniemen kohteesta on löytynyt kvartseja ja piitä. Kohdealueilta tunnetaan Pienen Lentuankosken luoteisrannalta ajoittamaton ja paikantamaton kuoppakohde.

Alueen suurten vesistöjen vedenpinta on säännöstelty Lentuanjärveä lukuun ottamatta. Esihistoriallisen jakson aikana vedenpinta oli nykyistä alempana ja monet asuinpaikat sijaitsivat nykyisin vesirajassa, osin veden alla. Alueen vesireitit ovat jääkauden päättymisestä alkaen olleet erityisen otollisia kulkemiseen.

Lentuankoskien alueelta havaittiin monin paikoin rantavedessä luontaisia kvartseja mm. Ison Lentuankosken luoteisrannalta ja Pienen Lentuankosken itärannalta, yleiskuvat yllä.

Historiallinen tausta

Kohdekosket ovat osa keskeistä uittoreittiä Lentiirasta Ontojärven Katermaan. Kuhmon Uittoyhdistys hankki 1910-1920-luvuilla ensimmäiset hinaajat Kuhmon järville, jotka hoitivat hinausta mm. Nivan ja Lentuan koskien välillä. Koko Kuhmon veneliikenne kulki Katermankosken kautta, (Jorma Wilmi, Kuhmon historia. 2003, s. 85-87 ja 350). Jo ennen uittotoimintaa kosket olivat merkittäviä tervakaupan ja muun kauppatavaran kuljetuksen kannalta. Tervankuljetus on jatkunut koskien kautta 1900-luvulle asti. Kauppapaikkana oli Oulu. Kuhmo on ollut yksi merkittävimmistä tervantuotannon alueista, vuonna 1900 suurin Suomen hautatervantuottaja (yli 1,5 miljoonaa tervalittraa).

Monet kosket olivat vaikeasti ohitettavia ja tätä varten rakennettiin kenttäratoja, joita pitkin terveveneet ja tukit kuljettiin koskien ohi. Yhä käytössä olevat ratakiskot kulkevat Ison Lentuankosken länsipuolisen mäen yli rannasta rantaan. Vuonna 1947 rakennettiin myös 200 metriä pitkä uittokanava ja -puinen uittoränni Niskajärven ja Koposen välille, jolla hankalasti uittettava Kaarneenkoski vältettiin (Tervo Kari, Kuhmo – Rajalla. Kuhmon kulttuuriympäristöohjelma. Kainuun ympäristökeskuksen raportteja 1/2006, s. 216).

Useisiin koskiin on rakennettu vetomöljät, joita pitkin venettä vastavirtaan kiskottiin. Kuhmon kunnan esitys koskien perkauksista ja vetoteiden rakentamisesta hyväksyttiin senaatissa 10.9.1891. Esitys sisälsi Vuonteenkosken, Kaarneenkosken ja Lentuankosken perkaukset ja vetoteiden rakentamisen. Rakentaminen alkoi 1893 (Pintafilmi s., 11 ja siinä mainitut viitteet). Möljiä on myöhemmin hyödynnetty uittotoiminnassa ja vesivoiman ohjauksessa myös myllytoiminnassa. (ks. Jorma Wilmi, Kuhmon historia, valokuva s. 252).

Vuonteenkoskessa ja Kaarneenkoskessa on toiminut myllyt, Vuonteenkoskella viimeistään 1800-luvun alussa ja Kaarneenkoskessa mahdollisesti tätä aikaisemmin. Kaarneenkosken myllyssä toimi myöhemmin myös pärehöylä (tiedot paikallisilta asukkailta). Lentuankosken vanhimmat myllyjen paikat ovat hävinneet. Lentuankoskia lukuun ottamatta kohdekoskien rannoilla on ollut historiallisista lähteistä tunnettua kiinteää asutusta viimeistään 1700-1800-luvuilla.

5. Tulokset

Inventoinnissa kartoitettiin 23 kohdetta, joista **Lentuankoski**, maarakenteet, kuopat (tunnus 290010010), oli entuudestaan tunnettu muinaisjäänös. Kohteen ajoitus ja funktio jäivät epäselviksi. Se sijaitsee kuitenkin selvästi koskiuoman yläpuolella eikä vaarannu mahdollisissa kosken kunnostustoimissa. Vuonteenkosken myllyn ränni ja myllyn uomat voisivat mahdollisesti olla myös muinaisjäänöksiä. Muut kohteet ovat kulttuuriperintökohteita tai muita inventointihavaintoja. Kulttuuriperintökohteet ehdotetaan ottamaan huomioon suunnittelutyössä mahdollisuuksien mukaan.

19.2.2019

Jaana Itäpalo

6. Kohdehakemisto

Kohde	sivu	tyyppi/ tyypin tarkenne	ajoitus	lkm.	status
Vuonteenkoski					
1. Vuonteenkoski 2	18	Työ- ja valmistuspaikat/vesimyllyt/myllyjen rännit ja kanavat/uomat	Uusi/uusin aika	1	MJ/K
2. Nivan Vuonteenkoski	21	Työ- ja valmistuspaikat/vesimyllyt	Uusin aika	3	RP
3. Vuonteenkoski	24	Kulkuväylät, veneenvetopaikat	Uusin aika	1	K
4. Vuonteenkoski 3	25	Työ- ja valmistuspaikat/uittokanavat	Uusin aika	1	K
Kaarneenkoski					
5. Kaarneenkoski	27	Kulkuväylät, veneenvetopaikat	Uusin aika	1	K
6. Kaarneenkoski 2	29	Padot	Uusin aika	1	K
7. Kaarneenkoski 3	30	Työ- ja valmistuspaikat/uittokanavat	Uusin aika	3	K
8. Kaarneenkoski 4	32	Kulkuväylät/tienpohjat	Uusi/uusin aika	1	K

Kohde	sivu	tyyppi/ tyypin tarkenne	ajoitus	lkm.	status
9. Kaarneenkoski 5	33	Työ- ja valmistuspaikat/maakellarit	Uusin aika	1	K/m
Iso Lentuankoski					
10. Iso Lentuankoski	34	Työ- ja valmistuspaikat/vesimyllyt	Uusin aika	1	K
11. Iso Lentuankoski itäranta	35	Kulkuväylät, veneenvetopaikat	Uusin aika	1	K
12. Iso Lentuankoski 1	37	Työ- ja valmistuspaikat/uittokanavat	Uusin aika	2	K
13. Iso Lentuankoski 2	38	Työ- ja valmistuspaikat/suisteet	Uusin aika	1	K/m
14. Iso Lentuankoski 3	39	Työ- ja valmistuspaikat/kiinnitysrenkaat	Uusin aika	2	K
15. Iso Lentuankoski 4	40	Asuinpaikat/torpat	Uusi aika	1	K
16. Iso Lentuankoski 5	41	Työ- ja valmistuspaikat/peltoaidat	Uusin aika	1	K/m
17. Iso Lentuankoski 6	42	Rakennusten pohjat	Uusin aika	1	K/m
18. Iso Lentuankoski 7	43	Kivirakenteet/kivilatomus	Resentti	1	m
Pieni Lentuankoski					
19. Lentuankoski	44	Maarakenteet/kuopat	Historiallinen	n. 5	MJ ?
20. Pieni Lentuankoski länsiranta	45	Kulkuväylät, veneenvetopaikat	Uusin aika	1	K
21. Pieni Lentuankoski	47	Kulkuväylät, veneenvetopaikat	Uusin aika	1	K
22. Pieni Lentuankoski 1	48	Työ- ja valmistuspaikat/uittokanavat	Uusin aika	2	K
23. Pieni Lentuankoski 2	49	Työ- ja valmistuspaikat/suisteet	Uusin aika	>3	K

Taulukko. Status: **U** uusi muinaisjäännöskohde, **MJ** tunnettu muinaisjäännöskohde, **RP** rakennusperintökohde **K** muu kulttuuriperintökohde, **m** muu inventointihavainto.

7. Kohdetiedot

1. Vuonteenkoski 2

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5423L
Laji	Muinaisjäännös tai muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	441404
Tyyppi	työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7132868 I: 623184
Tyypin tarkenne	vesimyllyt / myllyjen kana- vat/rännit	N2000	n. 172,50
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	Uusi aika/uusin aika	Koordinaattiselite	ränni myllyn länsipuolella
Ajoitustarkenne	1800-luku		
Aiemmat tutkimukset		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Vuonteenkosken keskellä karikoissa kunnostetun myllyrakennuksen yhteydessä. Kosken pääuoman eteläreunassa kulkee möljä ja sen eteläpuolella vastarannalla on kalanviljelyaltaita, ranta on siellä muokattua ja tasoitettua. Kosken pohjoispuolella sijaitseva Myllyniemi on hieman korkeampi metsäinen alue. Kosken keskiosa ja pohjoisranta ovat hyvin kivikkoisia ja eri aikoina raivattuja liittyen paikan elinkeinoin.

Kuvaus: Mylly kuuluu kohteeseen Kainuun puomyllyt (Museoviraston tunnus 1293). Mylly on merkitty mm. Tie- ja vesirakennushallituksen vesitieosaston vuoden 1889 työehdotuskartalle Vuonteenkoskesta sekä vuoden 1863 isonjaon kartalle. Nykyinen mylly on peräisin vuodelta 1938. Säilynyt myllyn uoma/kanava ja ränni on n. 50 m suuntaansa, myllyrakennuksen itäpuolella kanava jatkuu kahtena haarana, joista pohjoisempi on toiminut myös tai ensisijaisesti uittokanavana. Myllyn länsipuolella rännissä on säilynyt hirsirakenteita, jotka ovat osin pitkälle lahonneita. Myllyränni ja uoma voivat olla n. 150 vuotta tai tätä vanhempiakin, rakenteet eivät ole kuitenkaan alkuperäisiä, niitä kunnostettu ja muutettu myöhemmään 1900-luvun myllytoimintaan liittyen.

Ehdotus suojavaähykkeeksi: ehdotetaan huomioitavaksi kunnostushankkeessa.

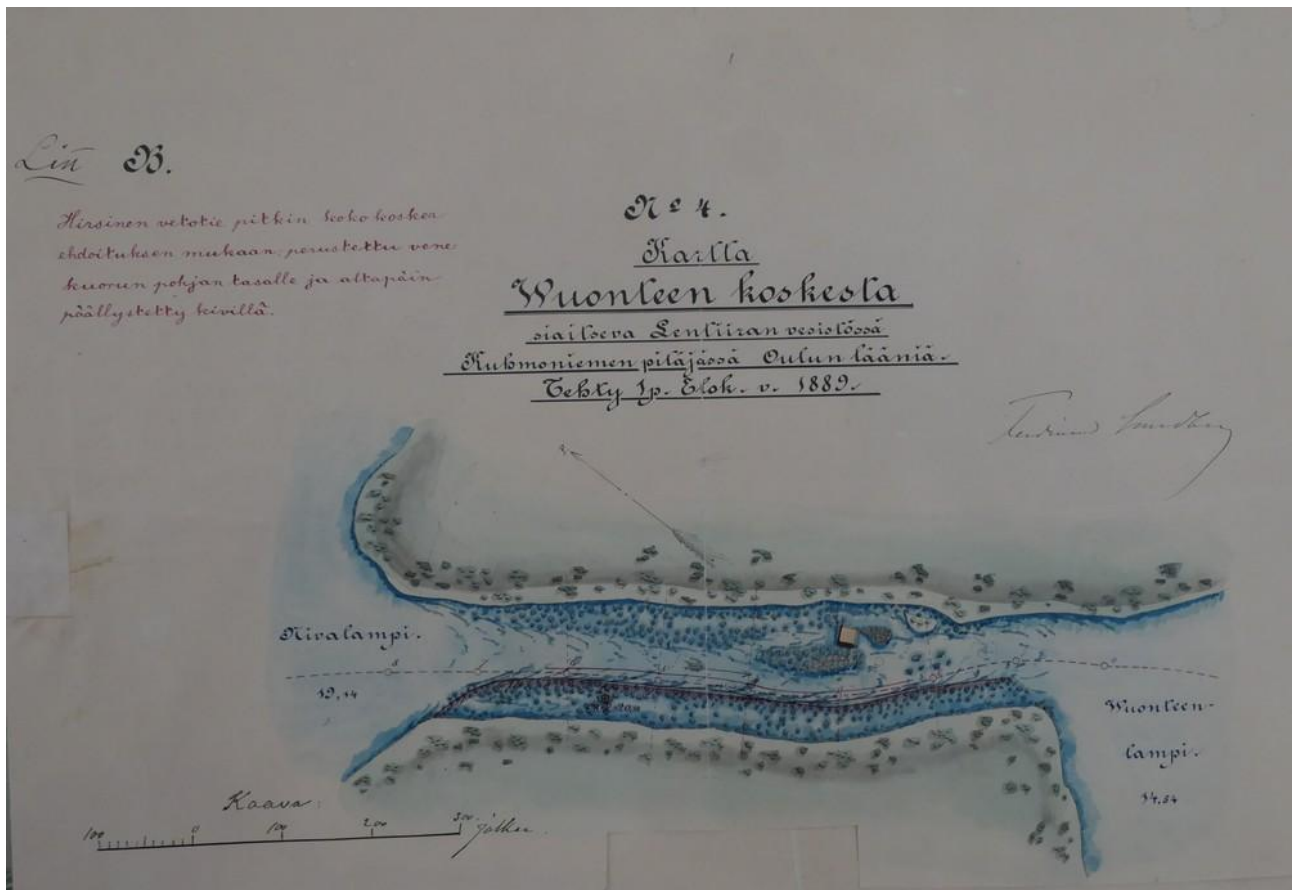
Rännin säilyneitä hirsikertoja myllyn länsipuolella, takana vastarannalla näkyy hiljattain ennallistettua möljää, kuva etelään.

Ränni luoteeseen.

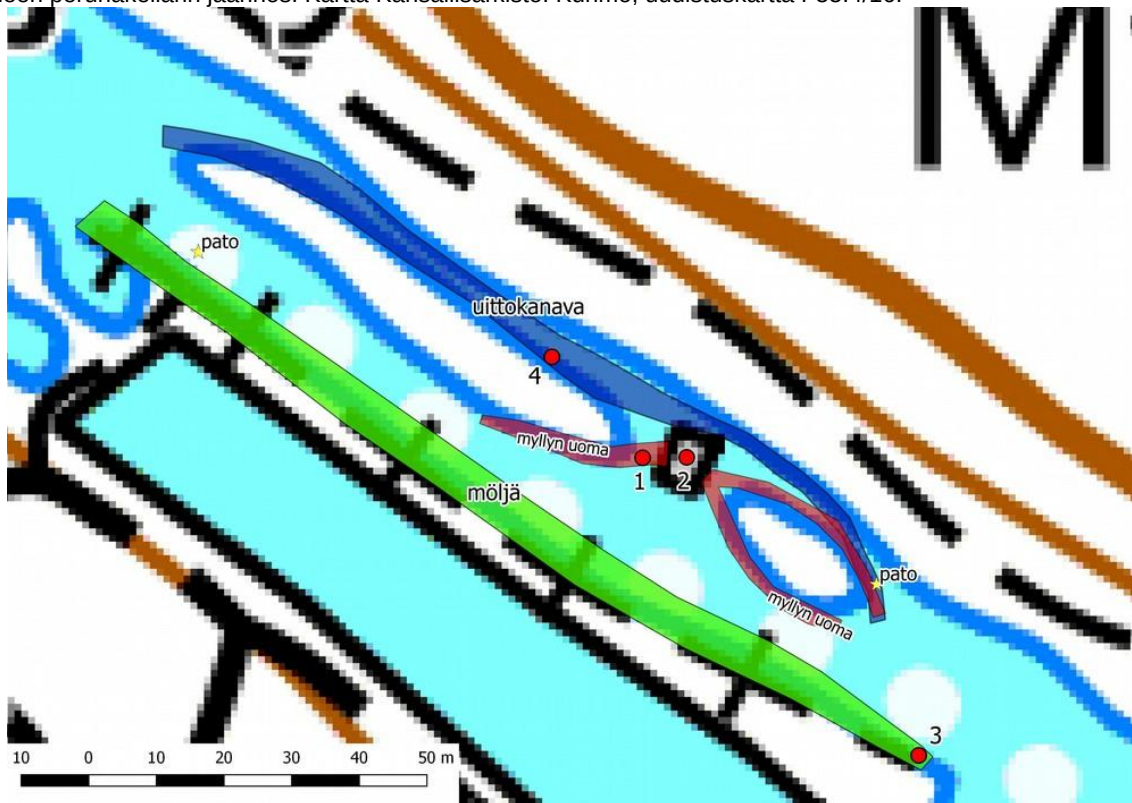
Eteläisempi myllyn kanavan haara, kuva luoteeseen.

Tie- ja vesirakennushallituksen vesitieosaston kartta vuodelta 1889. Mylly on sijainnut tuolloin samalla kohdalla kuin nykyinen kunnostettu mylly, suunniteltu möljä on merkitty etelärannalle.
Kartta: Kansallisarkisto, TVH P3/115:/4, Akonkosken, Pienen Lentuankosken ja Lentiiran Weneväylän työehdotus (1757-1929).

Ote isonjaon kartasta vuodelta 1863 Vuonteenkosken kohdalta. Kartalle on merkitty mm. Vuonteeniemen ja Myllyniemen talot sekä koskeen mylly, mahdollisesti se oli ainakin näiden kahden talon yhteiskäytössä. Myllyniemen talon paikka on nykyisin autoitunut. Sen alue ei kuulunut selvitykseen, mutta paikalle tehtiin pikainen käynti, jossa havaittiin mm. taloon kuuluneen perunakellarin jäännös. Kartta Kansallisarkisto: Kuhmo, uudistuskartta F55:4/16.

Vuonteenkosken kohteet: 1. **Vuonteenkoski** 2. myllyn ränni ja uomat 2. **Nivan Vuonteenkoski**, mylly, alakohteina padot merkitty tähtenä 3. **Vuonteenkoski**, möljä 4. **Vuonteenkoski** 3, uittokanava. Möljä vihreänä, myllyn ränni ja uoma punaisena, uittokanava sinisenä.

2. Nivan Vuonteenkoski

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Rky-kohde	1293	TM35-lehtijako	Q5423L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	441404
Tyyppi	työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7132868 I: 623191 pato 1 P: 7132849 I: 623219 pato 2 P: 7132898 I: 623119
Tyypin tarkenne	vesimyllyt	N2000	n. 172,50
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	Uusin aika	Koordinaattiselite	gps-mittaus, myllyrakennus
Ajoitustarkenne	1938		
Aiemmat tutkimukset		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Vuonteenkosken keskellä kahden pienen karikon välissä. Kosken keskiosa ja pohjoisranta ovat hyvin kivikkoisia ja eri ajanjaksoina raivattuja liittyen paikan elinkeinoihin. Kosken pääuoman eteläreunassa kulkee möljä ja eteläpuolella vastarannalla on kalanviejelsaltaita, ranta on siellä muokattua ja tasoitettua. Kosken pohjoispuolella sijaitseva Myllyniemi on hieman korkeampi metsäinen alue.

Kuvaus: Kohde kuuluu Museoviraston rakennetun kulttuuriympäristön kohteeseen *Kainuun puromyllyt* (tunnus 1293) ja se on maakunnallisesti arvokas rakennus. Rakennuksen kate on uusittu 1983 ja sitä on korjattu 1989 (Tervo Kari, Kuhmo – Rajalla. Kuhmon kulttuuriympäristöohjelma. Kainuun ympäristökeskuksen raportteja 1/2006, s. 220).

Mylly on merkitty tälle paikalle mm. Tie- ja vesirakennushallituksen vesitieosaston vuoden 1889 työehdotuskartalle Vuonteenkoskesta sekä vuoden 1863 isonjaon kartalle. Mylly on kuulunut Nivan kylään 1800-luvulla perustetulle ruotusotamiehelle ja Tolpan talolle. Nykyinen mylly on peräisin vuodelta 1938 ja kyseessä on tyypillinen ratasmylly. Mylly toimi ympäri vuoden lukuun ottamatta kevään uittoaikaa. Mylly oli käytössä vuoteen 1954, jolloin kylään saatiin sähköt. Noin 100 vuotta vanhempi mylly on sijainnut n. 20-30 m kaakkoon. Tästä myllystä ei löydetty jäänteitä. Myllyyn liittyvät ränni ja uoma ovat myös säilyneet, niistä on tehty oma kohdekortti (raportin kohde nro 1 Vuonteenkoski 2). Myllyyn on liitetty alakohteina kaksi patoa, joista toinen sijaitsee kosken pääuoman luoteispäässä ja toinen myllystä kaakkoon uittokanavan (/myllyn uoman) kaakkoispäässä. Padoilla on voitu säädellä veden korkeutta ja virtauksen suuntaa myös uittojen aikana. Luoteispäässä padolta näyttävä rakenne voi liittyä paikalle olleeseen siltaankin.

Inventoinnin aikana myllyä oltiin kunnostamassa. Kunnostamisesta vastasi Kainuun nuotta ry.

Ehdotus suojavaähykkeeksi: ehdotetaan huomioitavaksi kunnostushankkeessa.

Mylly luoteeseen. Inventoinnin aikana oli meneillään myllyn katon uusiminen.

Myllyn sisätilaa ja uutta kattoa.

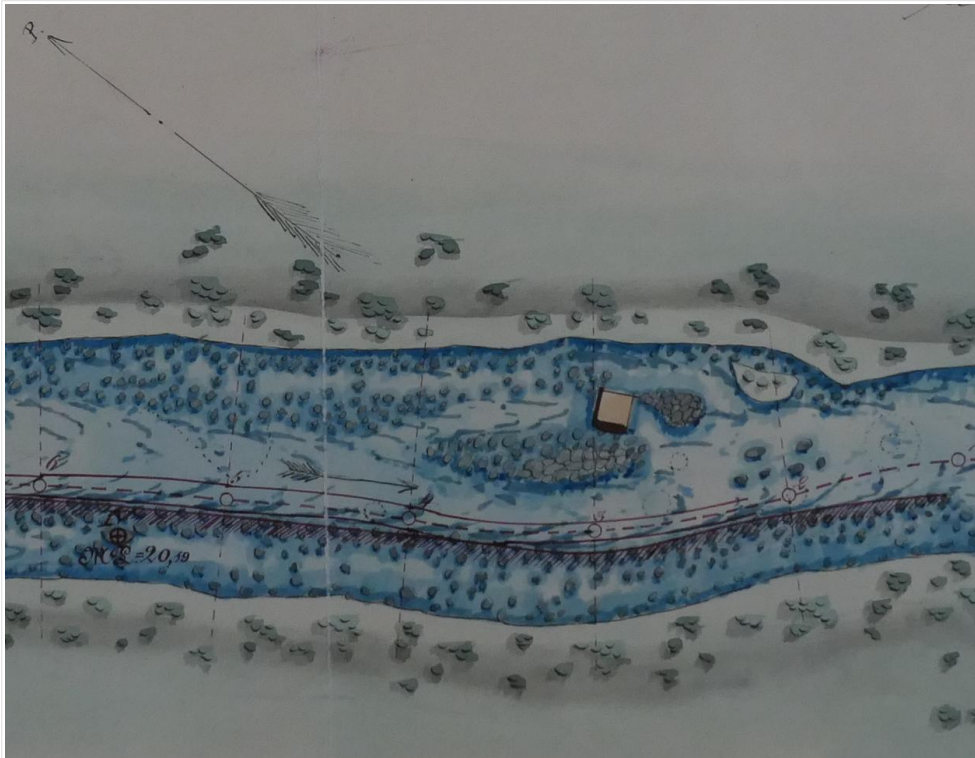

Tehtävänsä hoitanut myllynkivi.

Pato tai entisen sillan kohta pääuoman luoteispäässä. Pato uittokanavan kaakkoispäässä. Lähellä patoa on sijainnut aiempi mylly.

Yksityiskohta Tie- ja vesirakennushallituksen vesitieosaston kartasta vuodelta 1889. Mylly on sijainnut tuolloin samalla kohdalla kuin nykyinen mylly, Lounais-etelärannalle on merkitty suunniteltu möljä. Kartta: Kansallisarkisto, TVH P3/115:/4, Akonkosken, Pienen Lentuankosken ja Lentiiran Weneväylän työehdotus (1757-1929). Ks. myös s. 20 isonjaon kartta, johon mylly on merkitty.

Ote vuoden 1974 peruskartasta. Koskeen on merkitty mylly, pato ja möljä. Myllynmäen laella ja kärjessä oli vielä rakennukset.
Ks. sijainti kartalta sivulla 20.

3. Vuonteenkoski

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	10000277819	TM35-lehtijako	Q5423L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	441404
Tyyppi	kulkuväylät	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7132824 I: 623225
Tyyppin tarkenne	veneevetopaikat/möljät	N2000	n. 172,50
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	uusi aika	Koordinaattiselite	möljän kaakkoispää
Ajoitus tarkka	1893		
Aiemmat tutkimukset		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Vuonteenkosken pääuoman eteläreunassa, eteläpuolella on kalanvijelysaltaita, ranta on siellä muokattua ja tasoitettua. Kosken keskiosa ja pohjoisranta ovat hyvin kivikkoisia ja eri aikoina raivattuja liittyen paikan elinkeinoihin. Kosken pohjoispuolella Myllyniemi on hieman korkeampi metsäinen alue.

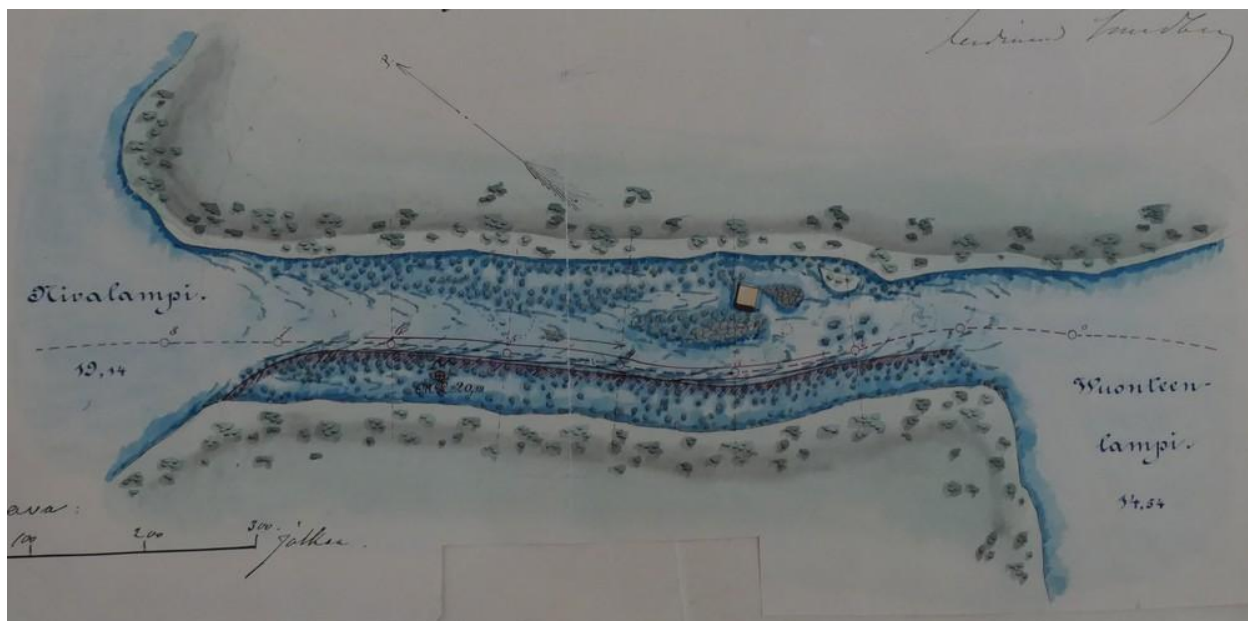
Kuvaus: Kohde sijaitsee suurimmaksi osaksi Museoviraston rakennetun kulttuuriympäristön kohteen Kainuun puromyllyt rajauksen sisällä (tunnus 1293). Kyseessä on hirsiarikkumöljä, joka on liikenneviraston mukaan rakennettu 1800-luvun alussa. Ilmeisesti se rakennettiin kuitenkin vasta 1890-luvun alussa (ks. Pintafilmi Oy, Vuonteenkoski, Vetotaipaleenkangas, Katermakoski ja Suitua, Arkeologinen inventointi ja vedenalais-tutkimuksen menetelmätestaus. 2016, s. 11 ja siinä mainittu kirjallisuus).

Tie- ja vesirakennushallituksen vesitieosaston vuoden 1889 työehdotuskartalle on merkitty suunniteltu möljä kosken etelälaidalle (ks. kartta sivulla 19). Möljää on viime aikoina ennallistettu ja sen kiveys sekä hirsiseinät uusittu.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: ehdotetaan huomioitavaksi kunnostushankkeessa.

Ennallistettu möljä kuvattuna kaakkoispäästä luoteeseen.

Tie- ja vesirakennushallituksen vesitieosaston kartta Vuonteenkoskesta vuodelta 1889. Suunniteltu "hirsinen vetotie", on merkitty lounaisrannalle. Kartta: Kansallisarkisto, TVH P3/115:/4, Akonkosken, Pienen Lentuankosken ja Lentiiran Wenevylän työehdotus (1757-1929).

Ks. sijainti kartalta sivulla 20.

4. Vuonteenkoski 3

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5423L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	441404
Tyyppi	työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7132883 I: 623171
Tyypin tarkenne	uittokanavat	N2000	n. 172,50
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	uusin aika	Koordinaattiselite	n. kanavan keskikohta
Ajoitus tarkka			
Aiemmat tutkimukset		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Vuonteenkosken pohjoisrannalla. Koko kosken alue on eri aikoina raivattua liittyen paikan elinkeinoin. Kosken keskellä on karikoita ja myös pohjoisranta ovat hyvin kivikkoista. Vastarannalla eteläpuolella on kalanviejelyaltaita, ja ranta on siellä muokattua ja tasoitettua. Kosken pohjoispuolella Myllyniemi on hieman korkeampi metsäinen alue.

Kuvaus: Kohde sijaitsee suurimmaksi Museoviraston rakennetun kulttuuriympäristön kohteen Kainuun puro myllyt rajauksen sisällä (tunnus 1293). Kanava kiertää paikalla olevan Vuonteen myllyn pohjoispuolitse. Tarkastushetkellä kanava oli miltei vedetön. Kanavan pituus on n. 130 m ja se on enimmillään n. 4 m leveä, pohja on epätasainen, reunat monin paikoin vaikeasti hahmotettavat.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: ehdotetaan huomioitavaksi mahdollisuuksien mukaan kunnostushankkeessa.

Kanavan koillispäätä luoteeseen.

Kanavan luoteispäätä luoteeseen.

Ks. sijainti kartalta sivulla 20.

5. Kaarneenkoski

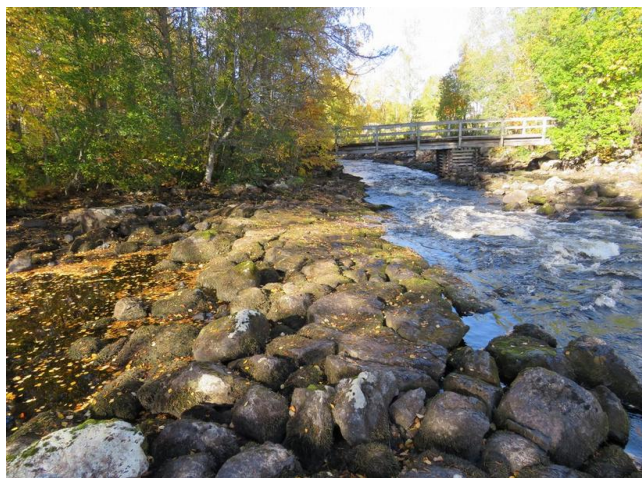
Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	1000033132	TM35-lehtijako	Q5423L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	441404
Tyyppi	kulkuväylät	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7132045 I: 621929 P: 7132104 I: 621829
Tyypin tarkenne	veneevetopaikat/möljät	N2000	n. 168,50-170 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	uusin aika	Koordinaattiselite	etelärannan möljä
Ajoitus tarkka	1892		
Aiemmat tutkimukset		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Kaarneenkoskessa, möljät molemmin puolin koskea.

Kuvaus: Tie- ja vesirakennushallituksen vesitieosaston vuoden 1889 työehdotuskartan mukaan Kaarneenkoskeen suunniteltiin rakennettavaksi möljä, "hirsinen vetotie", kosken pohjoislaidalle koko kosken pituudelta. Koskessa on jäänteitä möljistä. Etelärannalla möljä erottui sillan itäpuolella selvimmin n. 20 metrin matkalla ja enimmillään 5 metrin leveydellä pääosin kookkaista kivistä koostuvana tasaisena ja koskelle päin kaltevana kiveyksenä ja muistuttaa niiltä osin pohjapadon kiveystäkin, lähempänä neulapatoa on epämääräistä isoa kivikkoa ja möljä on sieltä suureksi osaksi hävinnyt, parhaiten ovat säilyneet betonilaatat (ks. kuva sivulla 11). Etelärannan möljän pohjoispuolella on jäänteitä möljästä, sen kohdalle on merkitty suunniteltu hirsinen vetotie vuoden 1889 suunnitelmakartalle. Möljä erottui enimmillään n. 3 m leveänä sillan molemmin puolin n. 15-30 metrin matkalla ja siinä on säilynyt hirsiä ja betonirauhoituksia. Alkuperäisestä rakennetta on muutettu. Idässä möljä katkeaa ja loppuosa on hajonnut tai on epämääräinen. Myös lännempänä pohjoisrannalla rakenne on katkonainen ja epäselvempi, läntisintä osaa ei päästy tarkastamaan joen pohjoisrannalta, koska pääsy kalanviljelylaitoksen alueelle oli kielletty. Myös joen etelärannalla möljän länsipää on hajonnut ja rakenne epäselvä. Möljiä on hyödynnetty myös uitoissa, uittokanava rakennettiin joen pohjoisrannalle vuonna 1948. Tietoa kosken elinkeinojen historiasta ja rakennushankkeista on esitetty paikalla olevissa opastauluissa. Historiatietoja saatiin myös paikallisilta asukkailta. Kuhmon historian mukaan Kaarneenkosken noususilta rakennettiin vuonna 1892 hätäaputöinä (Jorma Wilmi, Kuhmon historia. 2003, s. 254).

Museoviraston rekisteriin oli lisätty tämän inventoinnin jälkeen etelärannan möljän rajausta, jonka mukaan etelärannan möljän rajausta tässä raportissa.

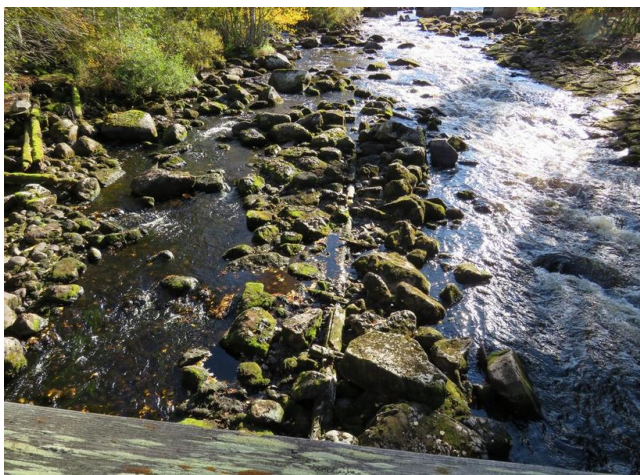
Ehdotus suojavyöhykkeeksi: ehdotetaan huomioitavaksi kunnostushankkeessa rajauksen mukaan.

Etelärannan möljä luoteeseen.

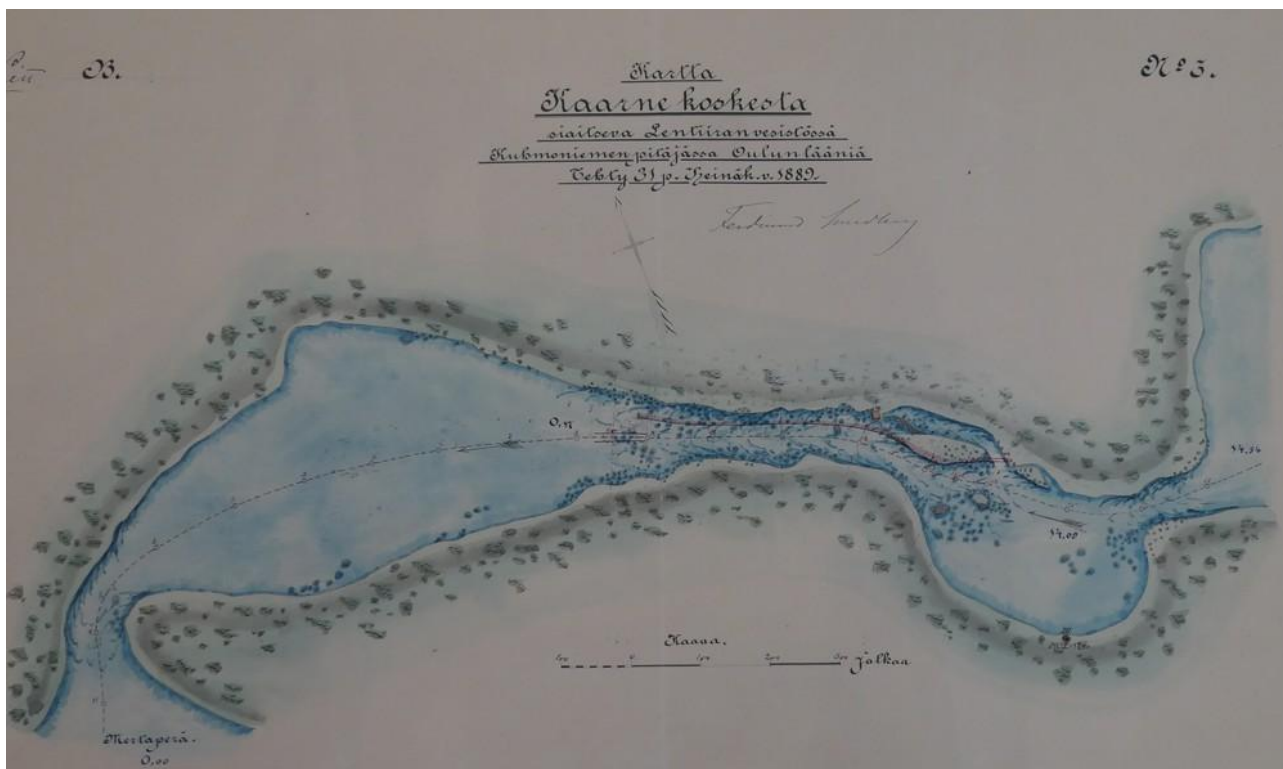
Pohjoisrannan möljiä sillan itäpuolella, ja siinä olevia betonilaattoja.

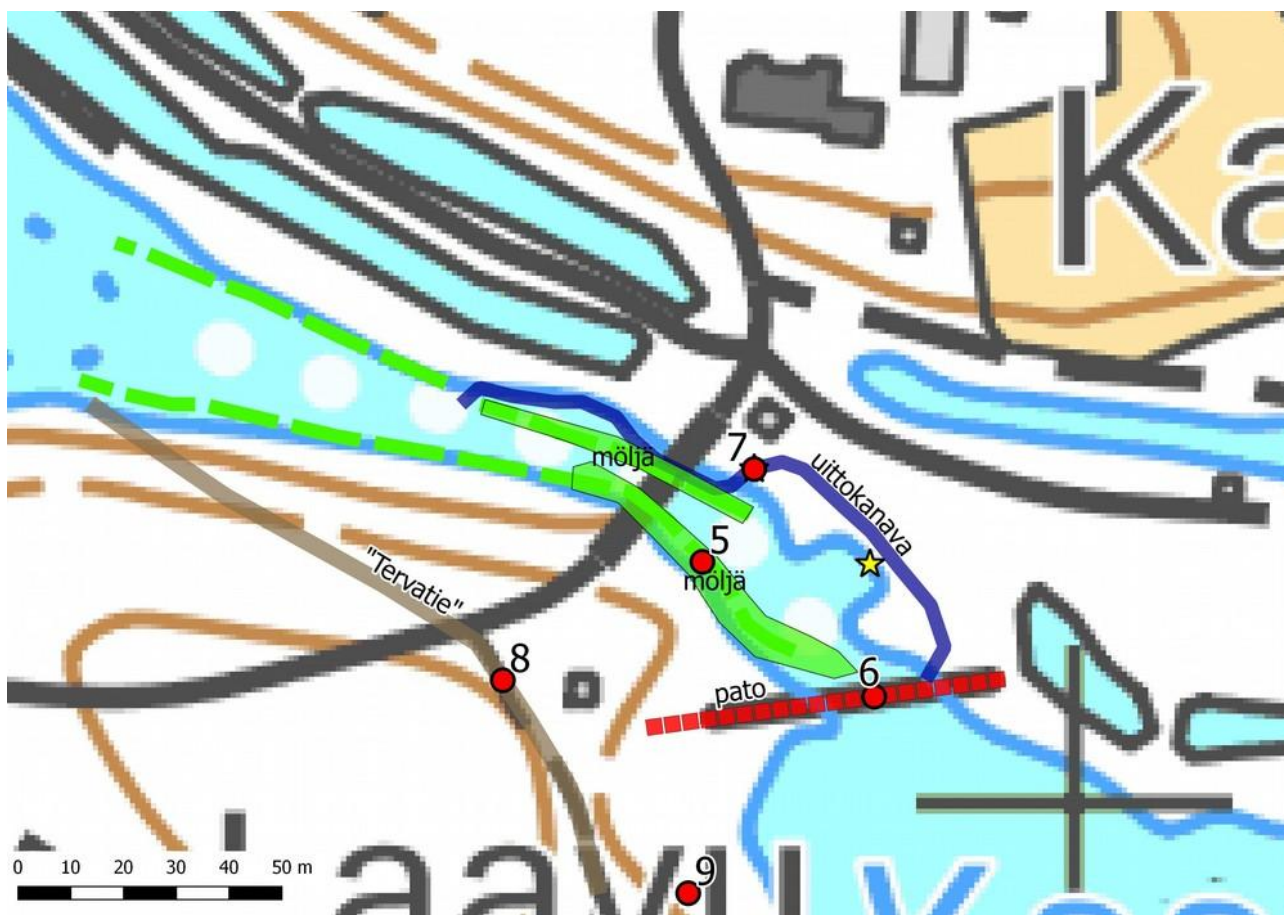
Pohjoisrannan möljää sillan itäpuolelle.

Pohjoisrannan möljäää sillan länsipuolella.

Tie- ja vesirakennushallituksen vesitieosaston kartta Kaarneenkoskesta vuodelta 1889. Suunniteltu möljä on merkitty pohjoisrannalle. Suunnitelmakartalle on merkitty myös pohjoisrannan mylly, samalla kohdalla toimi mylly vielä 1900-luvun puolivälissä. Itse myllystä ei havaittu rakenteita inventoinnissa. Kartta: Kansallisarkisto, TVH P3/115/4, Akonkosken, Pienen Lentuankosken ja Lentiiran Wenevälän työehdotus (1757-1929).

Kaarneenkosken kohteet: 5. **Kaarneekoski**, möljät 6. **Kaarneekoski 2**, neulapato 7. **Kaarneekoski 3**, uittokanava, alakohteena pato merkitty tähtenä 8. **Kaarneekoski 3**, tienpohja, nk. Tervatie 9. **Kaarneekoski**, kellarin pohja.

Möljien rajausta vihreänä/ epäselvempi tai tuhoutunut möljä katkoviivana, neulapato punaisena, uittokanava sinisenä ja Tervatien linjaus ruskeana viivana.

6. Kaarneenkoski 2

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5423L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	441404
Tyyppi	työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7132020 I: 621962
Tyypin tarkenne	padot	N2000	n. 168,50-170 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	uusin aika	Koordinaattiselite	padon keskikohta
Ajoitus tarkka	1947		
Aiemmat tutkimukset		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Kaarneenkosken yläosassa.

Kuvaus: Kaarneenkoski on ollut hankala uiton kannalta. 1940-luvun lopulla rakennettiin kosken pohjoisrannalle hankalimman kohdan kiertävä uittokanava ja samoihin aikoihin kosken yläosaan betoniset arkut tammea varten. Kyseessä oli nk. neulapato. Padon avulla vesi ja tukit saatiin ohjattua uittokanavaan. Padosta on jäljellä viisi kookasta betoniarkkua. Puisia patorakenteita ei ollut havaittavissa veden pinnan yläpuolella, eikä niitä voinut havaita veden pinnan alla. Pato on yhdistetty rantaan maapenkerein.

Vuonna 1947 rakennettiin myös 200 metriä pitkä uittokanava ja -puinen uittoränni Niskajärven ja Koposen välille, jolla hankalasti uitettava Kaarneenkoski voitiin välttää (Tervo Kari, Kuhmo – Rajalla. Kuhmon kulttuuriympäristöohjelma. Kainuun ympäristökeskuksen raportteja 1/2006, s. 216).

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: ehdotetaan huomioitavaksi kunnostushankkeessa.

Pato lounaaseen.

Pato länteen

Ks. sijainti kartalta sivulla 29.

7. Kaarneenkoski 3

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5423L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	441404
Tyyppi	työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7132020 I: 621962 P: 7132045 I: 621961
Tyypin tarkenne	uittokanavat	N2000	n. 168,50-170 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	uusin aika	Koordinaattiselite	uittoränni
Ajoitus tarkka	1948		
Aiemmat tutkimukset		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Kaarneenkosken pohjoisrannalla.

Kuvaus: Kaarneenkoski on ollut hankala uiton kannalta. Uittoa helpottamaan rakennettiin vuonna 1948 pohjoisrannalle hankalimman kohdan kiertävä uittokanava. Paikalla on jäljellä n. 125 m pitkä kanava. Sen keskivaiheilla on uittoränni, mistä on säilynyt huonokuntoisia puuosia. Jokseenkin uittorännin kohdalla pohjoispuolella on toiminut mylly 1900-luvun puoliväliin asti. Kanavan eteläpäässä haarautuu koskeen sivu-uoma, jossa on sen levyinen padon jäännös (alakohde).

Vuonna 1947 rakennettiin myös 200 metriä pitkä uittokanava ja -puinen uittoränni Niskajärven ja Koposen välille, jolla hankalasti uitettava Kaarneenkoski voitiin välttää (Tervo Kari, Kuhmo – Rajalla. Kuhmon kulttuuriympäristöohjelma. Kainuun ympäristökeskuksen raportteja 1/2006, s. 216).

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: ehdotetaan huomiotavaksi mahdollisuuksien mukaan kunnostushankkeessa.

Uittoränni luoteeseen.

Uittoränni vastarannalta.

Uittokanavan eteläpää luoteeseen, sivuhaara vasemmalla, Oikealla sivuhaaran pato.

Ks. sijainti kartalta sivulla 29.

8. Kaarneenkoski 4

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5423L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	441404
Tyyppi	kulkuväylät	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7132023 I: 621891
Tyypin tarkenne	tien pohjat/tien linjaukset	N2000	n. 168,50-175 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	uusi/uusin aika	Koordinaattiselite	linjaus laavun lähellä
Ajoitus tarkka	1800-1900-luku		
Aiemmat tutkimukset		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Kaarneenkosken etelärannalla luontopolun kohdalla ja metsässä.

Kuvaus: Kaarneenkoski on ollut jyrkkyytensä, voimakkaan virtauksen ja kapeutensa vuoksi hankala tervankuljetuksen ja uiton kannalta. Tervaveneitä ohjattiinkin kosken läpi puolilastissa ja osa tynnyreistä pyöritettiin kosken eteläpuolella olevaa kannasta pitkin kosken alaosaan nk. Tervatietä pitkin. Tien linjaus kulkee nykyistä luontopolkua pitkin ja luoteessa metsikössä. Siitä ei löytynyt mainintoja, minkälainen perustus tiessä on ollut.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: ehdotetaan huomioitavaksi mahdollisuuksien mukaan kunnostushankkeessa.

Tervareitti luontopolun kohdalla, kuva pohjoiseen.

Linjaus kosken alaosaan laskevassa rinteessä, kuva luoteeseen.

Ks. sijainti kartalta sivulla 29.

9. Kaarneenkoski 5

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5423L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	441404
Tyyppi	työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7131982 I: 621926
Tyypin tarkenne	maakellarit	N2000	n. 172,50 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	uusin aika	Koordinaattiselite	gps-mittaus
Ajoitus tarkka			
Aiemmat tutkimukset		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi, kairaus
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Kaarneenkosken eteläpuolisen suvannon länsirannalla. Lähistöllä on vapaa-ajan asunto.

Kuvaus: Reunoista mitattuna noin 5 m halkaisijaltaan oleva maakellarin pohja, kellarissa on ilmastointiaukko. Päällä kasvaa n. 50 cm rungon läpimitaltaan oleva mänty. Kellari voi liittyä läheiseen mökkiasutukseen.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: ehdotetaan huomioitavaksi mahdollisuuksien mukaan.

Kellarin pohja ei puuston ja kasvillisuuden vuoksi erotu kuvassa, kuva pohjoiseen.

Ks. sijainti kartalta sivulla 29.

10. Iso Lentuankoski

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5414L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	441309
Tyyppi	työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7121001 I: 625764
Tyyppin tarkenne	vesimyllyt/ratasmyllyt	N2000	n. 165 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	uusin aika	Koordinaattiselite	gps-mittaus
Ajoitus tarkka			
Aiemmat tutkimukset	2012 Oili Räihälä	Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Ison Lentuankosken länsirannan sivu-uomassa.

Kuvaus: 2012: "Koskessa on perimätiedon mukaan ollut mylly, jonka tarkka sijainti ei ole tiedossa. Koordinaattipisteet osoittavat todennäköistä myllyn sijaintitienoota."

2018: Aiemmin myllyn paikaksi arvellulta kohdalta ei tehty havaintoja myllyn paikasta eikä sitä oltu havaittu myöskään vuonna 2012. Noin 30 m edellisestä etelään on kosken sivu-uomassa ratasmyllyn kivinen perustus ja n. 3 x 2 m kokoisen pyöröhirsisen kehikko. Kysymyksessä lienee 1900-luvun myllyn paikka.

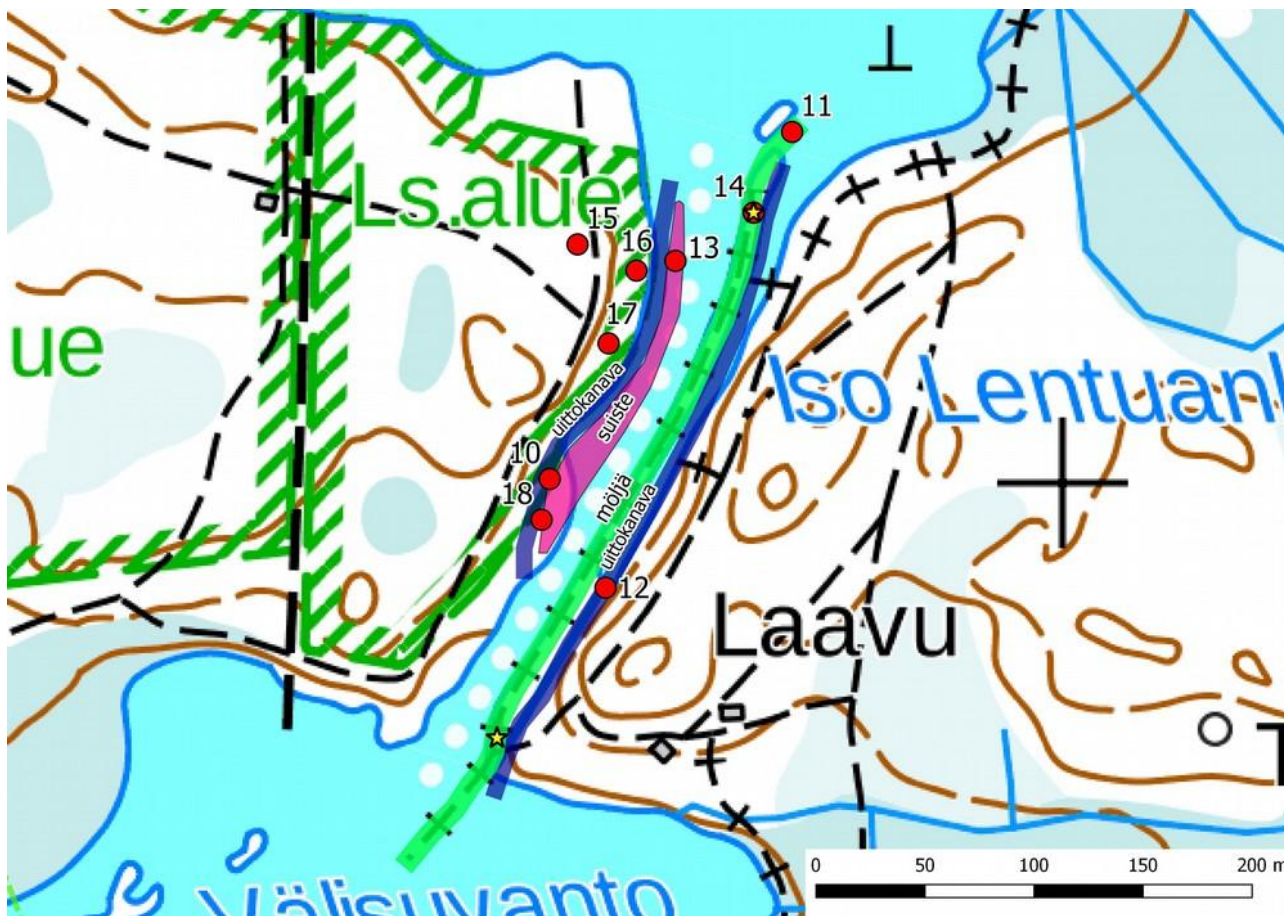
Ehdotus suojavyöhykkeeksi: ehdotetaan huomioitavaksi mahdollisuuksien mukaan.

Perustus koilliseen.

Perustus pohjoiseen.

Iso Lentuankoski, kohteet: 10. **Iso Lentuankoski**, vesimylly 11. **Iso Lentuankoski itäranta**, möljä 12. **Iso Lentuankoski 1**, uittokanava 13. **Iso Lentuankoski 2**, suiste 14. **Iso Lentuankoski 3**, kiinnitysrenkaat (alakohteet tähtenä) 15. **Iso Lentuankoski 4**, torppa 16. **Iso Lentuankoski 5**, peltoaita 17. **Iso Lentuankoski 6**, rakennuksen pohja 18. **Iso Lentuankoski 7**, kivilatomus.

Möljä vihreänä, uittokanavat sinisenä ja suiste punaisena.

11. Iso Lentuankoski itäranta

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5414L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	441309
Tyyppi	kulkuväylät	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7121161 I: 625876
Tyyppin tarkenne	veneenvetopaikat/möljät	N2000	n. 165 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	uusin aika	Koordinaattiselite	pohjoispää
Ajoitus tarkka	1882		
Aiemmat tutkimukset		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Ison Lentuankosken itärannalla on ennallistettu möljä.

Kuvaus: rekisteriportaali: "Kyseessä on möljä eli tervaveneiden vetosilta. Möljä on tyypiltään hirsiaikkumöljä. Möljän hirsiaarkut on täytetty kivillä. Rakenteen pituus on noin 350 metriä. Kivipinnan päälle on tehty kooltaan 4 m x 150 m kulkulankutus. Möljä on yhdistetty pohjoispäästä maalle kahdella kulkusillalla. Möljä liittyy tervankuljetuksen historiaan. Liikenneviraston mukaan möljä on rakennettu 1800-luvun alussa."

2018: Kohde ennallaan. Keskiosassa puinen ja metallikaiteinen kävelysilta möljän päällä on uusittu melko hiljattain. Kuhmon historian mukaan Lentuankoskelle rakennettiin vuonna 1882 vetomöljä (Jorma Wilmi, Kuhmon historia. 2003, s. 254). Kohdekoordinaatit on mitattu pohjoisimmasta päästä, johon ei vielä ole tehty kulkulankutusta.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: ehdotetaan huomioitavaksi kunnostushankkeessa.

Möljän pohjoisosaa pohjoiseen.

Möljää kuvattuna vastarannalta.

Pohjoispää pohjoiseen.

Lankutettua pohjoispäästä etelään. Vasemmalla uittokanavaa.

Ks. sijainti kartalta sivulla 35.

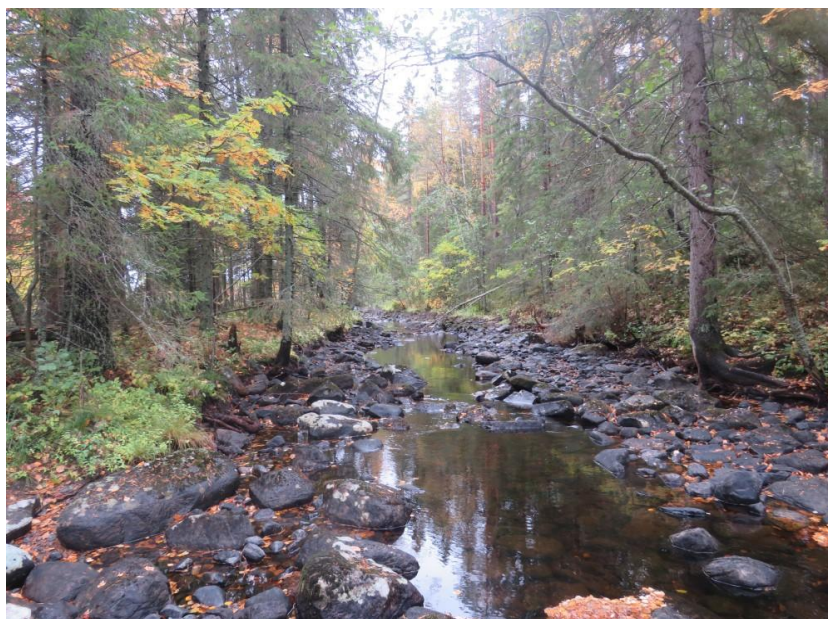
12. Iso Lentuankoski 1

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5414L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	441309
Tyyppi	työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7120951 I: 625790
Tyyppin tarkenne	uittokanavat	N2000	n. 165 m
Lukumäärä	2	laajuus	
Ajoitus yleinen	uusin aika	Koordinaattiselitei	Itärannan uittokanava
Ajoitus tarkka	1900-luku		
Aiemmat tutkimukset		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Ison Lentuankosken molemmilla rannoilla on uittokanavat.

Kuvaus: Itärannan kanava on koko kosken mittainen ja yli 300 m pitkä, länsirannan kanavalla on pituutta n. 200 m. Itärannan kanavan länsipuolella kulkee kunnostettu möljä. Länsirannan kanavan itäpuolella on kari-koita, suisteita ja raivauskivikoita. Itärannan kanava on koko matkalta kivetty. Sen ja möljän väliin on tehty kutusorakoita ja aseteltu ns. asentokiviä. Inventoinnin aikana veden pinta oli alhaalla ja itärannan kanava melkein vedetön.

Ehdotus suojavaikykkeeksi: ehdotetaan huomioitavaksi mahdollisuuksien mukaan kunnostushankkeessa.

Itärannan uittokanavaa pohjoiseen. Länsirannan uittokanavaa näkyy sivun 13 valokuvassa.

Ks. sijainti kartalta sivulla 35.

13. Iso Lentuankoski 2

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5414L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	441309
Tyyppi	työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7121101 I: 625822.
Tyypin tarkenne	suisteet	N2000	n. 165 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	uusin aika	Koordinaattiselitei	suisteiden pohjoispää
Ajoitus tarkka			
Aiemmat tutkimukset		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Ison Lentuankosken länsirannalla.

Kuvaus: Länsirannalla on useita suisteita n. 180 metrin matkalla. Niiden länsipuolella on uittokanavaa.

Ehdotus suojavaähykkeeksi: ehdotetaan huomioitavaksi mahdollisuuksien mukaan kunnostushankkeessa.

Suisteita kuvattuna länteen.

Ks. sijainti kartalta sivulla 35.

14. Iso Lentuankoski 3

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5414L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	441309
Tyyppi	työ- valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7121124 I: 625858 P: 7120883 I: 625740
Tyypin tarkenne	kiinnitysrenkaat	N2000	n. 165 m
Lukumäärä	2	laajuus	
Ajoitus yleinen	uusin aika	Koordinaattiselitei	pohjoisempi kiinnitysrengas
Ajoitus tarkka	1900-luku		
Aiemmat tutkimukset		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

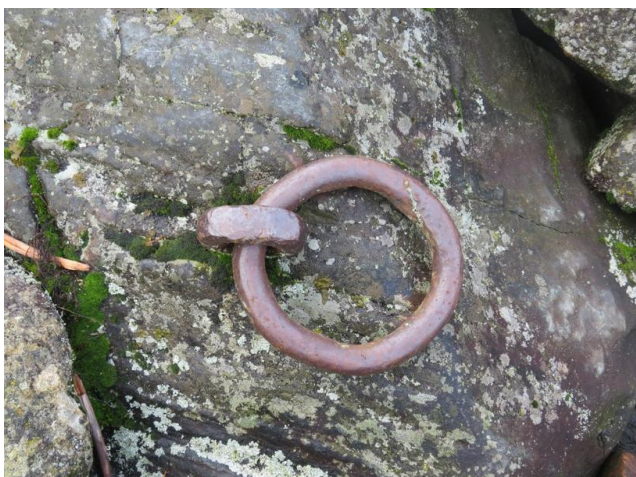
Maastotiedot: Ison Lentuankosken itärannan möljässä.

Kuvaus: Itärannan möljässä on kaksi kiinnitysrengas n. 250 metrin etäisyydellä toisistaan. Renkaat ovat n. 20 cm halkaisijoiltaan ja kiinnitetty isoihin möljän kiviin. Kiinnitysrenkaat liittyvät ainakin uittotoimintaan.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: ehdotetaan huomioitavaksi mahdollisuuksien mukaan kunnostushankkeessa.

Eteläisempi kiinnitysrengas.

Pohjoisempi kiinnitysrengas.

Ks. sijainti kartalta sivulla 35.

15. Iso Lentuankoski 4

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5414L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	441309
Tyyppi	asuinpaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7121109 I: 625777
Tyypin tarkenne	torpat	N2000	n. 170 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	uusin aika	Koordinaattiselitei	gps-mittaus
Ajoitus tarkka	(1800 ?)-1900-luku		
Aiemmat tutkimukset	2012 Oili Räihälä, inventointi	Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Ison Lentuankosken luoteisrannalla.

Kuvaus: 2012: ..."Paikalla on sijainnut torppa, joka rakenteista ja jätöksistä päätellen ajoittuu viimeistään 1900-luvun alkuun. Portaat rakennukseen on lisätty mymyöhemmin, 1920-1930-luvulla, minkä jälkeen asuin-sija on nopeasti hylätty. Sitä ei ole merkitty vuonna 1975 painettuun peruskarttaan. Voi olla, että rakennus on hylätty sota-aikana. Rakennuksen päällä kasvavat koivut ja männyt ovat hyvinkin 60-70 vuotta vanhoja. Torpan tuhoutumistavasta ei paikalla ole viitteitä, esimerkiksi minkäänlaisia palojälkiä ei näy. Toisaalta rakennus-jätteitäkään ei ole näkösällä, mikä viittaa siihen, että torppa on hiljalleen lahonnut paikalleen. Tässä tapauksessa se on ollut pääosin orgaanisista materiaaleista tehty, vaikkakin aluskasvillisuuden peittoon on toki voinut jäädä yhtä jos toistakin."

2018: Kohde ei sijaitse selvitysalueella ja paikka lähiympäristöineen tarkastettiin vain pikaisesti. Kohteen todettiin olevan ennallaan.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: kohde sijaitsee n. 30 metrin etäisyydellä koskesta rantätörmän päällä eikä sijoitu hankkeen toimenpidealueelle.

Torpan perustus etelään.

Torpan portaat, taustalla erottuu kookas uunin jäännös.

Ks. sijainti kartalta sivulla 35.

16. Iso Lentuankoski 5

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5414L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	441309
Tyyppi	työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7121097 I: 625804
Tyypin tarkenne	peltoaidat	N2000	n. 167,50 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	uusin aika	Koordinaattiselitei	gps-mittaus
Ajoitus tarkka			
Aiemmat tutkimukset		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Ison Lentuankosken luoteisrannalla rantatörmän päällä.

Kuvaus: Rantatörmän reunalla on n. 12 m pitkä ja enimmillään lähes 2 m leveä matalahko peltoaita, joka koostuu osin isoista lähes metrisistä kivistä, rakenne ei ole kovin kompakti. Aita liittyy luoteispuolella sijainneeseen 1900-luvun torppa-asutukseen. Vanhat peltoalueet erottuvat edelleen hyvin maastossa.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: kohde sijaitsee rantatörmän päällä eikä sijoitu hankkeen toimenpidealueelle, suojavyöhykettä ei ehdoteta.

Peltoaita pohjoiseen.

Ks. sijainti kartalta sivulla 35.

17. Iso Lentuankoski 6

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5414L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	441309
Tyyppi	rakennusten pohjat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7121064 I: 625791
Tyyppin tarkenne		N2000	n. 167,50 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	uusin aika	Koordinaattiselitei	gps-mittaus
Ajoitus tarkka			
Aiemmat tutkimukset		Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, kairaus
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Ison Lentuankosken länsirannalla rantatörmän päällä.

Kuvaus: Rantatörmän reunalla on n. 5 m halkaisijaltaan oleva tulisijaton rakennuksen perustus, reunoilla on selvä valli, kulkuaukko on koskelle. Kysymyksessä voisi olla kämpän tai kellarin pohja ja sen voisi olettaa liittyvän pohjoispuolella sijainneeseen torppa-asutukseen tai jollakin tavoin kosken myllytoimintaan (raportin kohteet 10 ja 15).

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: kohde sijaitsee rantatörmän päällä eikä sijoitu hankkeen toimenpidealueelle, suojavyöhykettä ei ehdoteta.

Perustus pohjoiseen.

18. Iso Lentuankoski 7

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5414L
Laji	muu inventointihavainto	Vanha yleislehtijako	441309
Tyyppi	kivirakenteet	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7120983 I: 625761
Tyypin tarkenne	kivilatomukset	N2000	n. 165 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	resentti	Koordinaattiselitei	gps-mittaus
Ajoitus tarkka			
Aiemmat tutkimukset		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Ison Lentuankosken länsirannan sivu-uoman karikossa.

Kuvaus: Noin 1,5 m pitkä ja n. 40 cm korkea kivilatomus. Kivien pinnalla kasvaa sammalta ja jäkälää. Latomuksen tarkoitus ei selvinnyt, mutta se on selvästi koottu lähihistoriassa.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: -.

Latomus itään.

Ks. sijainti kartalta sivulla 35.

19. Lentuankoski

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	290010010	TM35-lehtijako	Q5414L
Laji	kiinteä muinaisjäännös ?	Vanha yleislehtijako	441306
Tyyppi	maarakenteet	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7120658 I: 625409
Tyypin tarkenne	kuopat	N2000	n. 170-172,50 m
Lukumäärä	5-7	laajuus	
Ajoitus yleinen	historiallinen	Koordinaattiselitei	pohjoisin kuoppa
Ajoitus tarkka			
Aiemmat tutkimukset	1971 Anja Sarvas inventointi 2012 Oili Räihälä inventointi	Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Pienen Lentuankosken länsirannalla kulkevan polun itäpuolella rantatörmän päällä.

Kuvaus: Vuoden 1971 raportissa mainitaan kosken rantaa seuraavan polun varrella olevan muutamia melko pieniä kuoppia, ja että jotkut niistä näyttivät melko tuoreilta. Vuoden 2012 inventoinnissa tarkastettiin rekisteriportaalisissa ilmoitettu kohteen sijainti, ja siltä alueelta ei havaittu kuoppia. Nyt tehdyssä inventoinnissa ei myöskään havaittu kuoppia ko. alueelta, mutta heti muinaisjäännökseksi rajatun alueen eteläpuolelta havaittiin ainakin 5-7 n. 1,5-2,5 m halkaisijaltaan olevaa ja n. 40-60 cm syvää kuoppaa. Muodoltaan kuopat ovat pyöreähköjä tai soikeita, yksi kuopista on pitkänmuotoinen, kuoppien reunat ovat melko jyrkät. Osan reunoilla on selvä valli. Ympäristössä tehtiin kairausta ja vaikuttaa, että kysymyksessä eivät ole esihistorialliset kuopat, hiiltä ei havaittu. Lähinnä kyseeseen voisivat tulla maanottokuopat tai hiilimiilut. Muutaman kuopan pintakasvillisuutta poistamalla kohteiden ajoitus ja funktio olisi helppo varmistaa.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: kohde sijaitsee rantatörmän päällä eikä sijoitu hankkeen toimenpidealueelle, ehdotetaan kuitenkin huomioitavaksi kunnostushankkeessa.

Kohteen selvärakenteisimpia kuoppia.

alakohteet

id, tyyppi, C, x, N, 11, 3	y, N, 11, 3
0 kuoppa 625409,282	7120658,480
0 kuoppa 625409,282	7120642,108
0 kuoppa 625408,909	7120627,596
0 kuoppa 625408,351	7120622,573
0 kuoppa 625406,677	7120608,806

Pieni Lentuankoski, kohteet: 19. Lentuankoski, maarakenteet 20. Pieni Lentuankoski länsiranta, möljä 21. Pieni Lentuankoski, möljä 22. Pieni lentuankoski 1, uittokanavat 23. Pieni Lentuankoski 2, suisteet

Möljät punaisena, uittokanavat sinisenä ja suisteet vihreänä.

20. Pieni Lentuankoski länsiranta

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	1000027793	TM35-lehtijako	Q5414L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	441306
Tyyppi	kulkuväylät	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7120766 I: 625470
Tyypin tarkenne	veneenvetopaikat/möljät	N2000	n. 165 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	historiallinen	Koordinaattiselitei	möljän pohjoispää
Ajoitus tarkka	1893		
Aiemmat tutkimukset		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Pienen Lentuankosken länsirannalla on möljä.

Kuvaus: Pienen Lentuankosken noususilta ja – väylä rakennettiin 1893 ((Jorma Wilmi, Kuhmon historia. 2003, s. 254). Suunniteltu möljä on merkitty Tie- ja vesirakennushallituksen vesitieosaston vuoden 1889 työ-ehdotuskartalle. Paikalla on koko kosken mittainen kunnostettu hirsiseinäinen möljä.

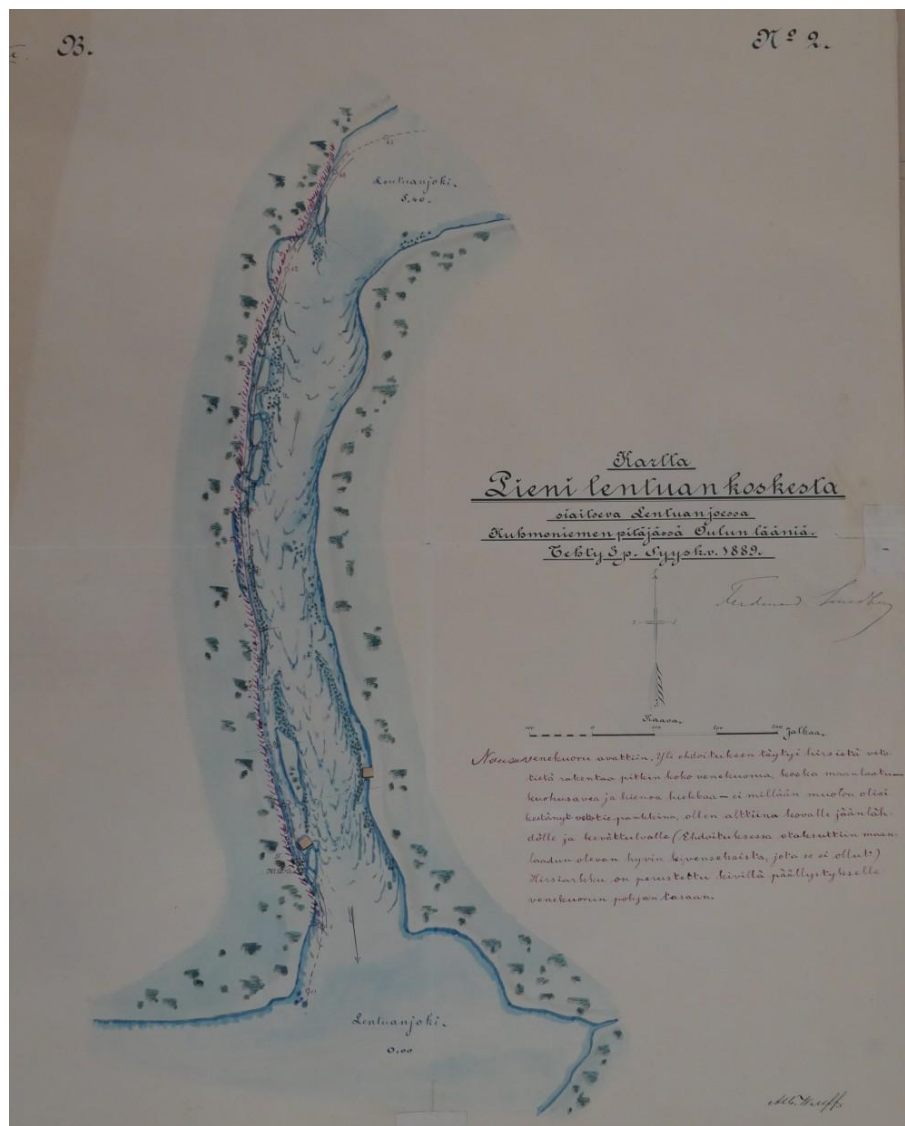
Ehdotus suojavyöhykkeeksi: ehdotetaan huomioitavaksi kunnostushankkeessa.

Möljän eteläpäätä kuvattuna pohjoiseen.

Möljän keskiosaa kuvattuna vastarannalta.

Tie- ja vesirakennushallituksen vesitieosaston kartta vuodelta 1889. Suunniteltu möljä on merkitty länsirannalle. Koskessa toimi myös kaksi myllyä, joista ei ole säilynyt rakenteita. Kartta: Kansallisarkisto, TVH P3/115:/4, Akonkosken, Pienen Lentuankosken ja Lentiiran Weneväylän työehdotus (1757-1929).
Ks. sijainti kartalta sivulla 45.

21. Pieni Lentuankoski

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	1000027779	TM35-lehtijako	Q5414L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	441306
Tyyppi	kulkuväylät	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7120385 I: 625495
Tyyppin tarkenne	Veneenvetopaikat/möljät	N2000	n. 165 m
Lukumäärä	1	laajuus	
Ajoitus yleinen	historiallinen	Koordinaattiselitei	aiempi tieto
Ajoitus tarkka	1893 ?		
Aiemmat tutkimukset		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Pienen Lentuankosken itärannan eteläpuolisessa suvannossa.

Kuvaus: rekisteriportaali: " Kyseessä on veneiden vetomöljä. Möljä on tyypiltään hirsiarkkumöljä. Sen pituus on noin 150 metriä. Möljä on yhdistetty eteläpäästä maalle hirsirakenteisella hirsiarkkusillalla. Pohjoispäästä möljä yhdistyy Iso Lentuankoskelle johtavaan polkuun. Liikenneviraston mukaan möljä on rakennettu 1800-luvun alussa

2018: Möljän kulkulankutukset olivat inventoinnin aikana huonossa kunnossa ja kulkeminen möljälle kielletty, myös yhteys eteläpäästä vastarannalle oli poikki. Kuhmon historian mukaan Pienen Lentuankosken noususilta ja – väylä rakennettiin 1893 ((Jorma Wilmi, Kuhmon historia. 2003, s. 254). Tie- ja vesirakennushallituksen vesitieosaston vuoden 1889 työehdotuskartalle on merkitty suunniteltu möljä kosken länsirannalle, mutta ei itärannan möljää. Tarkka rakentamisajankohta on epäselvä.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: ehdotetaan huomioitavaksi kunnostushankkeessa.

Möljä koilliseen.

Kulkeminen möljällä oli inventoinnin aikana kielletty.

Ks. sijainti kartalta sivulla 45.

22. Pieni Lentuankoski 1

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5414L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	441306
Tyyppi	työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7120483 I: 625471
Tyypin tarkenne	uittokanavat	N2000	n. 165 m
Lukumäärä	2	laajuus	
Ajoitus yleinen	historiallinen	Koordinaattiselitei	kanavan eteläosa
Ajoitus tarkka	1900-luku		
Aiemmat tutkimukset		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Pienen Lentuankosken itä- ja länsirannalla.

Kuvaus: Pienen Lentuankosken molemmilla rannoilla on uittokanavaa, länsirannalla se on koko kosken mittainen, itärannalla kanava on kivetty. Paikallisen tiedon mukaan ne liittyvät 1900-luvun puolivälin uittotoimintaan. **Ehdotus suojavyöhykkeeksi:** ehdotetaan huomiotavaksi kunnostushankkeessa.

Länsirannan kanavaa etelään.

Itärannan kanavan pohjoispää etelään.

Itärannan kanavan eteläpää pohjoiseen.
Ks. sijainti kartalta sivulla 45.

Itärannan kanavan keskiosaa.

23. Pieni Lentuankoski 2

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5414L
Laji	muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	441306
Tyyppi	työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7120628 I: 625441
Tyypin tarkenne	suisteet	N2000	n. 165 m
Lukumäärä	useita	laajuus	
Ajoitus yleinen	historiallinen	Koordinaattiselitei	suiste kosken keskiosassa
Ajoitus tarkka	1900-luku		
Aiemmat tutkimukset		Inventointimenetelmät	pintahavainnointi
Aiemmat löydöt		Inventointilöydöt	

Maastotiedot: Pienen Lentuankosken länsirannalla.

Kuvaus: Pienen Lentuankosken länsirannan kunnostetun möljän itäpuolella on useita suisteita ja karikkoa.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: ehdotetaan huomiotavaksi mahdollisuuksien mukaan kunnostushankkeessa.

Suisteita möljän edessä.

Ks. sijainti kartalta sivulla 45.

8. Aineistoluettelo

Kansallisarkisto: Tie- ja vesirakennushallituksen vesitieosaston kartat ja piirustukset sarjat. TVH P3/115:/1-14, Akonkosken, Pienen Lentuankosken ja Lentiiran Weneväylän työehdotus (1757-1929).

Isonjaon kartat, F55:4/1-71 Iivantiira (1862-1874), F56:3/1-92 Kruunun maata; Karta och utbrytningsinstrument över kronojorden, se Lentua by (1862-1875), F55:4/1-71 Kruunun maata; Karta jämte beskrivning över kronojorden, se Iivantiira (1862-1874)

Digitaalinen aineisto

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto:

Pitäjänkartat Kuhmo <http://digi.narc.fi/digi/search.ka>

Geologian tutkimuskeskus,

<http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu, raporttitietokanta, http://www.kparkeologia.fi/?page_id=132

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu,

<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>

<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto, Kulttuuriympäristön palveluikkuna, arkeologiset kohteet ja kulttuuriympäristön tutkimusraportit arkeologia, Kuhmo, https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/hae_liite.aspx?id=127198&ttyyppi=pdf&kansio_id=290

<https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Vanha kartta, <http://www.vanhakartta.fi/historialliset-kartat/maakirjakartat/search-results>

Kirjallisuus

Keränen Jorma, Uudisraivauksen ja rajasotien aika. Kainuun historia 1. 1986.

Tervo Kari, Kuhmo – Rajalla. Kuhmon kulttuuriympäristöohjelma. Kainuun ympäristökeskuksen raportteja 1/2006.

Wilmi Jorma, Kuhmon historia. 2003.